

STREFA TEKTONICZNA ZŁOTY STOK-SKRZYNKA W ŚWIETLE ANALIZY MEZOSTRUKTURALNEJ METAMORFIKU ŁĄDKA-ŚNIEŻNIKA

Złoty Stok-Skrzynka structural element in the light of mesostructural
analysis of Łądek-Śnieżnik metamorphic terrain

Marian DUMICZ

Instytut Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego
ul. Cybulskiego 30, 50-205 Wrocław

SPIS TREŚCI

Streszczenie	83
Wstęp	83
Sekwencja zjawisk	86
Wiek	97
Wnioski i uogólnienia	100
Literatura	101
Summary	103

STRESZCZENIE. Przeprowadzono studium mezostrukturalne w południowej części strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka, a uzyskane wyniki przedstawiono na tle rozwoju geologicznego metamorfiku Łądko-Śnieżnika i struktury bardzkiej. Rezultaty tych badań pozwoliły na sformułowanie dwu zasadniczych tez: (1) mezostruktury metamorfiku Łądko-Śnieżnika i strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka, aczkolwiek odznaczają się podobną morfologią i podobnym następstwem, należą do dwóch różnych podcykli rozwojowych tektonogenu Ziemi Kłodzkiej; (2) w metamorfiku Łądko-Śnieżnika istnieją, obok gnejsów śnieżnickich, dwie różnowiekowe odmiany gnejsów, które w obserwacjach polowych i w literaturze określa się jako gnejsy gieraltowskie; odmiana starsza

związana jest ze starszym, a młodsza z młodszym podcyklem rozwojowym tego tektonogenu.

Następnie omówiono wiek tych podcykli i opisano związane z nimi procesy tektonometamorficzne. Podcykl starszy włączono warunkowo do starowaryscyjskiej epoki fałdowej, a stwierdzone w nim dwa etapy deformacji określono jak:: tektogeniczny D_1 i orogeniczny D_2 . Dużo więcej uwagi poświęcono podcyklowi młodszemu, przypisując mu ogromną rolę w rozwoju strukturalnym omawianych regionów. Wyróżniono w nim również dwa etapy deformacji D_3 i D_4 i podjęto próbę powiązania ich z głównymi fałdowaniami struktury bardzkiej, które miały miejsce w fazie sudeckiej lub kruszcogórskiej oraz w fazie asturyjskiej znanej zarówno ze struktury bardzkiej, jak i z basenu morawsko-śląskiego.

WSTĘP

Strefa tektoniczna Złoty Stok-Skrzynka (fig. 1) ma bogatą literaturę. Pierwsze, szczegółowe zdjęcie geologiczne N części tej strefy jest autorstwa Finckha i Fischera (1938) oraz Finckha *et al.* (1942). Im też zawdzięczamy głębsze przemyslenia dotyczące jej budowy i rozwoju. Z badaczy polskich, którzy przyczynili się w sposób znaczący do lepszego poznania omawianej strefy należy wymienić Burcharta (1958), Dona (1964), Koz-

łowską-Koch (1973) i Wojciechowską (1975, 1976) oraz Cwojdziańskiego (1976, 1977, 1979).

Burchart (1958) przedstawił obszerną monografię dotyczącą granitoidów jawornickich. Zawiera ona wnikliwe studium petrologiczne, petrochemiczne i petrotektoniczne zmierzające do wyjaśnienia genezy tych skał i ich pozycji w rozwoju strukturalnym strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka, w obrębie której występują. Te komp-

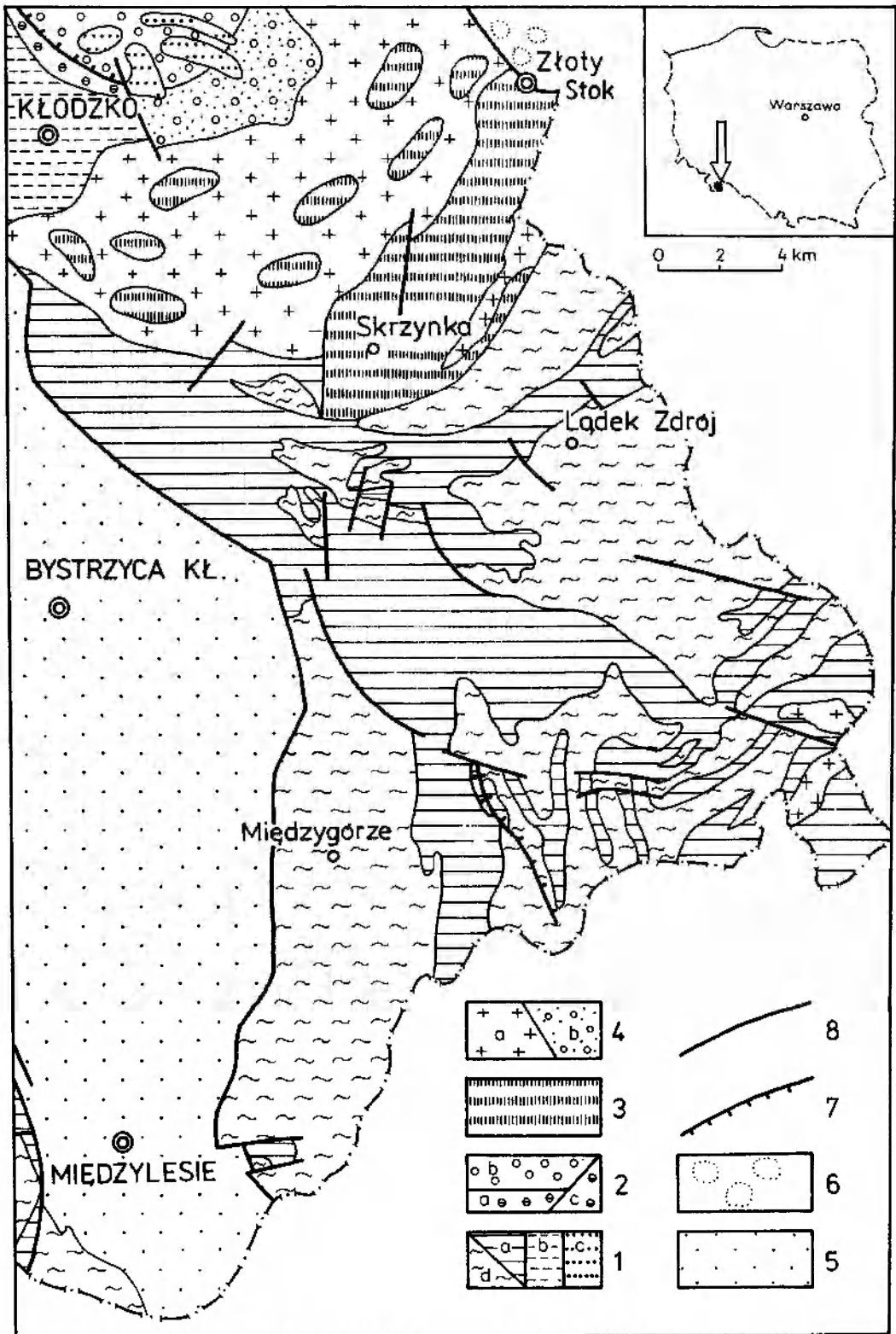

Fig. 1. Szkic geologiczny E części Ziemi Kłodzkiej wg Dumicza (1976). 1 – utwory geosynklinalne wieku górnoproterozoicznego-dolnopaleozoicznego objęte metamorfizmem regionalnym i procesami plutonicznymi w okresie starowaryscyjskim: *a* – serie mezozonalnie zmetamorfizowane, *b* – serie epizonalnie zmetamorfizowane, *c* – niezmetamorfizowane osadowce i wulkanity, *d* – gnejsy gieraltowskie i śnieżnickie; 2 – osady górnego dewonu i dolnego karbonu: *a* – górnodewońskie zlepienie i wapień podścielające nasunięcia kłodzkie, *b* – dolnokarbońskie (wizeńskie) zlepienie, szarogłazy i łupki facji kulsowej struktury bardzkiej, *c* – górnodewońskie lub dolnokarbońskie zlepienie z Kletna; 3 – polimetamorfity waryscyjskiej strefy tektonicznej; 4 – uskoki; 5 – kropki; 6 – koła; 7 – uskoki z zębami; 8 – uskoki.

leksowe badania wykazały, że w pierwszym etapie ewolucji, która doprowadziła do powstania granitoidów jawornickich, doszło do intensywnej mylonityzacji zróżnicowanego kompleksu skał metamorficznych, po której nastąpiła rekrytalizacja i feldszpatyzacja plagioklazowa. Następnym etapem rozwoju były słabe, potomne ruchy, a po nich miała miejsce feldszpatyzacja mikroklonowa, czyli właściwa granityzacja. Nie została ona jednak doprowadzona do końca i zakończyła się bezpośrednio po okresie masowego tworzenia się posttektonicznych blastów mikroklonu. Żyłowe formy granitoidów jawornickich Burchart wyjaśnia w sposób następujący: „Jeśli w kompleksie skalnym poddanym silnym ciśnieniu kierunkowym następują pewne zluźnienia, pęknięcia czy nawet szczeliny, to właśnie te miejsca z energetycznego punktu widzenia będą uprzywilejowane dla granityzacji i, gdy istnieć będzie odpowiednie zróżnicowanie ciśnień, granity tworzyć się będą tylko w takich wąskich strefach zluźnień...”. Opierając się na wynikach badań teksturalnych autor ten sugeruje z kolei, że obserwowane w omawianej strefie procesy wielokrotnej deformacji, rekrytalizacji i feldszpatyzacji przebiegały z zachowaniem tej samej osi B. Może to oznaczać, jego zdaniem, iż należą one do różnych faz tego samego, wielkiego i długotrwałego cyklu tektonicznego.

Don (1964) opierając się na własnych obserwacjach i na sporządzonym przez siebie zdjęciu geologicznym okolicy położonej na S od Żłotego Stoku przeprowadził polemikę z poglądami geologów niemieckich na temat sekwencji i genezy występujących tu serii skalnych. W jego interpretacji gnejsy haniackie, uważane przez Finckha *et al.* (1942) za produkt blastomylonitycznej przeróbki gnejsów gieraltowskich i śnieżnickich, są wiekowym i genetycznym odpowiednikiem gnej-

sów gieraltowskich. Oba te gnejsy miały powstać już po mylonityzacji strefy tektonicznej Żłoty Stok-Skrzynka. Zdaniem Dona są one młodsze od gnejsów śnieżnickich i nie wiążą się wiekowo z plutonizmem waryscyjskim, lecz z kaledońską epoką fałdową.

Kozłowska-Koch (1973) przeprowadziła wnikliwe studium petrologiczne skał omawianej strefy. Określiła je ogólnie jako polimetamorfity i przedstawiła schemat ich złożonej tektonometamorfitycznej ewolucji, w którym znalazły miejsce również wydzielone przez Finckha *et al.* (1942) gnejsy haniackie. Według jej opinii powstały one w wyniku złożonego procesu kataklazy i mylonityzacji zarówno serii strońskiej, jak też gnejsów gieraltowskich i śnieżnickich. W ślad za tym zjawiskiem nastąpił, jak twierdzi, powtórny metamorfizm progresywny, wyprzedzający intruzję granitoidów kłodzko-żłotostockich. Związek wiekowy gnejsów haniackich z epoką waryscyjską jest więc dla niej oczywisty. Gnejsy gieraltowskie natomiast uważa, za Smulikowskim (1957, 1960, 1967), za synchroniczne z gnejsami śnieżnickimi, pochodzącymi z wcześniejszego etapu rozwojowego krystaliniku Łódka-Śnieżnika.

Don (1976) podejmuje polemikę z wynikami prac Kozłowskiej-Koch (1973) wskazującymi na związek gnejsów haniackich z procesami, które doprowadziły do powstania kłodzko-żłotostockiego masywu granitoidowego. Głównym argumentem Dona w tej dyskusji jest miejsce, jakie zajmuje proces kakirytyzacji w tektonometamorfitycznej ewolucji omawianej strefy. Pojawia się on, jak twierdzi Don, po rozwoju migmatycznych gnejsów haniackich, a przed powstaniem granitoidów intruzji kłodzko-żłotostockiej. Stwierdzenie to, jego zdaniem, podważa pogląd Kozłowskiej-Koch, że skały te powstały w jednym, ciągłym procesie granityzacji.

Żłoty Stok-Skrzynka i osłony stropowej kłodzko-żłotostockiego masywu granitoidowego; 4 – plutony waryscyjskie i produkty ich przeobrażeń: *a* – granitoidy, *b* – utwory dolnokarbońskie struktury bardziej zmienione kontaktowo; 5 – osady górnej kredy; 6 – osady trzeciorzędu i czwartorzędu; 7 – nasunięcia; 8 – uskoki

Geological sketch-map of east part of Kłodzko District (after Dumicz 1976). 1 – Upper Proterozoic to Lower Paleozoic geosynclinal succession, affected by regional metamorphism and plutonism of the Old Variscan epoch: *a* – mesozonally metamorphosed, *b* – epizonally metamorphosed, *c* – unmetamorphosed sediments and volcanics, *d* – Gieraltów and Śnieżnik gneisses; 2 – Upper Devonian to Lower Carboniferous sediments: *a* – Upper Devonian conglomerates and limestones underlying the Kłodzko thrust, *b* – Lower Carboniferous (Visean) conglomerates, greywackes and shales of Culm facies in the Bardo structure, *c* – Upper Devonian or Lower Carboniferous Kletno Conglomerate; 3 – polymetamorphites of Żłoty Stok-Skrzynka Variscan structural element and of the roof envelope of the Kłodzko-Żłoty Stok granitoid massif; 4 – Variscan plutons and products of their metamorphism: *a* – granitoids, *b* – contact-metamorphosed Lower Carboniferous sediments of the Bardo structure; 5 – Upper Cretaceous sediments; 6 – Tertiary and Quaternary sediments; 7 – thrusts; 8 – faults

Wojciechowska (1975) przeprowadziła szczegółową analizę mezostrukturalną skał kłodzko-złotostockiego masywu granitoidowego oraz jego najbliższej osłony wchodzącej w skład trzech różnych jednostek, tj.: krystaliniku łądecko-śnieżnickiego, zmetamorfizowanego w facji amfibolitowej, metamorfiku kłodzkiego, przeobrażonego w facji zieleńcowej i struktury bardzkiej, zaledwie tkniętej w części S i SW procesami metamorficznymi. Zebrane przez nią materiały wykazały, że w skałach osłony masywu (w tym również w strefie tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka), pomimo odmiennego stopnia przeobrażeń metamorficznych, zostały zarejestrowane identyczne odkształcenia preintruzywne, wyrażone przez cztery kolejne generacje fałdów F_1 - F_4 . Rozwój procesów mylonitycznych przyjmuje Wojciechowska – podobnie jak Don (1964) i Kozłowska-Koch (1973) – w dwóch fazach; starszą o mniejszym nasileniu widzi po uformowaniu fałdów F_2 , a młodszą po utworzeniu fałdów F_3 . Ponadto w innej pracy Wojciechowska (1976) sugeruje, że strefa tektoniczna Złoty Stok-Skrzynka jest domeną monocykliczną w rozumieniu Belliere'a (1971), tzn., że jest ona efektem przeobrażeń w jednym cyklu złożonym z kilku faz opóźnionych i znajdujących się w superpozycji do fazy głównej.

Cwojdzński przedstawił pierwsze polskie, szczegółowe zdjęcia geologiczne w skali 1:25 000 arkuszy Złoty Stok (1976) i Trzebieszowice (1977) obejmujące prawie w całości strefę tektoniczną Złoty Stok-Skrzynka. W objaśnieniach do arkusza Trzebieszowice (1979) stwierdza on, że młodsza faza deformacji mylonitycznej obejmuje również już skonsolidowany granitoidowy masyw kłodzko-złotostocki.

Do problematyki geologicznej strefy dyslokacyjnej Złoty Stok-Skrzynka nawiązywali również pośrednio lub bezpośrednio badacze zajmujący się genezą i wiekiem gnejsów gieraltowskich i śnieżnickich. Smulikowski (1957, 1960) i Teisseyre (1957, 1968) przyjmują powstanie tych skał w jednym, prawdopodobnie proterozoicznym cyklu w efekcie granityzacji serii stronińskiej; rozwój omawianej strefy Smulikowski (1957, 1976) przypisuje ruchom młodokaledońskim i wczesnowaryscyjskim. Oberc (1957a, 1972) wyróżnia natomiast dwie generacje gnejsów gieraltowskich, tj. syndeformacyjną wieku proterozoicznego, powstałą synchronicznie z gnejsami śnieżnickimi, i postdeformacyjną, znaną m.in. z okolicy Złotego Stoku, którą porównuje z młodooasyntyjskimi granitami rumburskimi krystaliniku izerskiego.

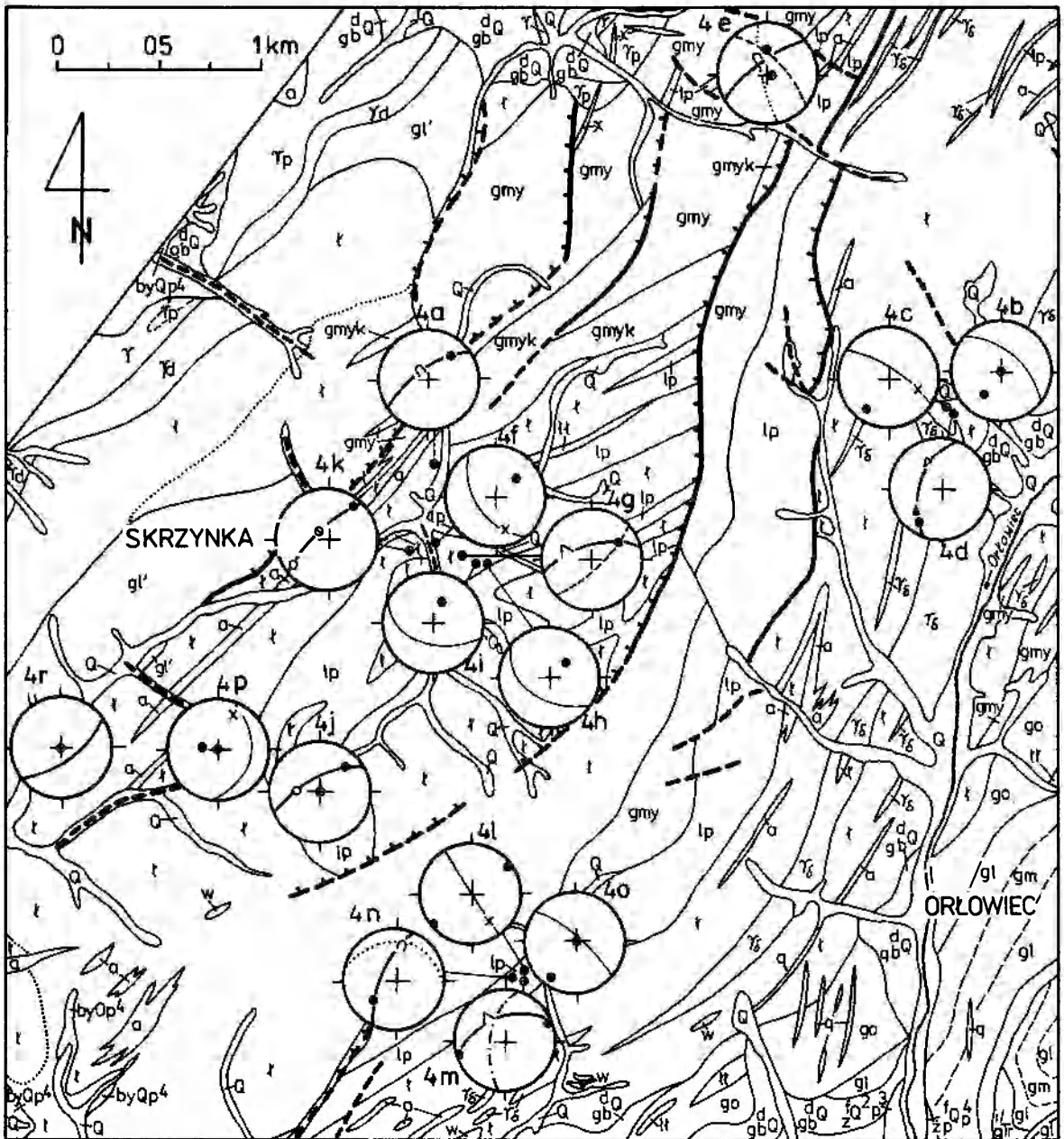
SEKWENCJA ZJAWISK

Podjęte obserwacje mezostrukturalne przeprowadziłem w południowej części omawianej strefy w obszarze położonym między Skrzynką a Or-

łowcem (fig. 2,3). Objąłem nimi łupki blastomylonityczne (fig. 4a-i), leptynity (fig. 4j-o), amfibolity (fig. 4p) i gnejsy haniackie (fig. 4r) wchodzące w

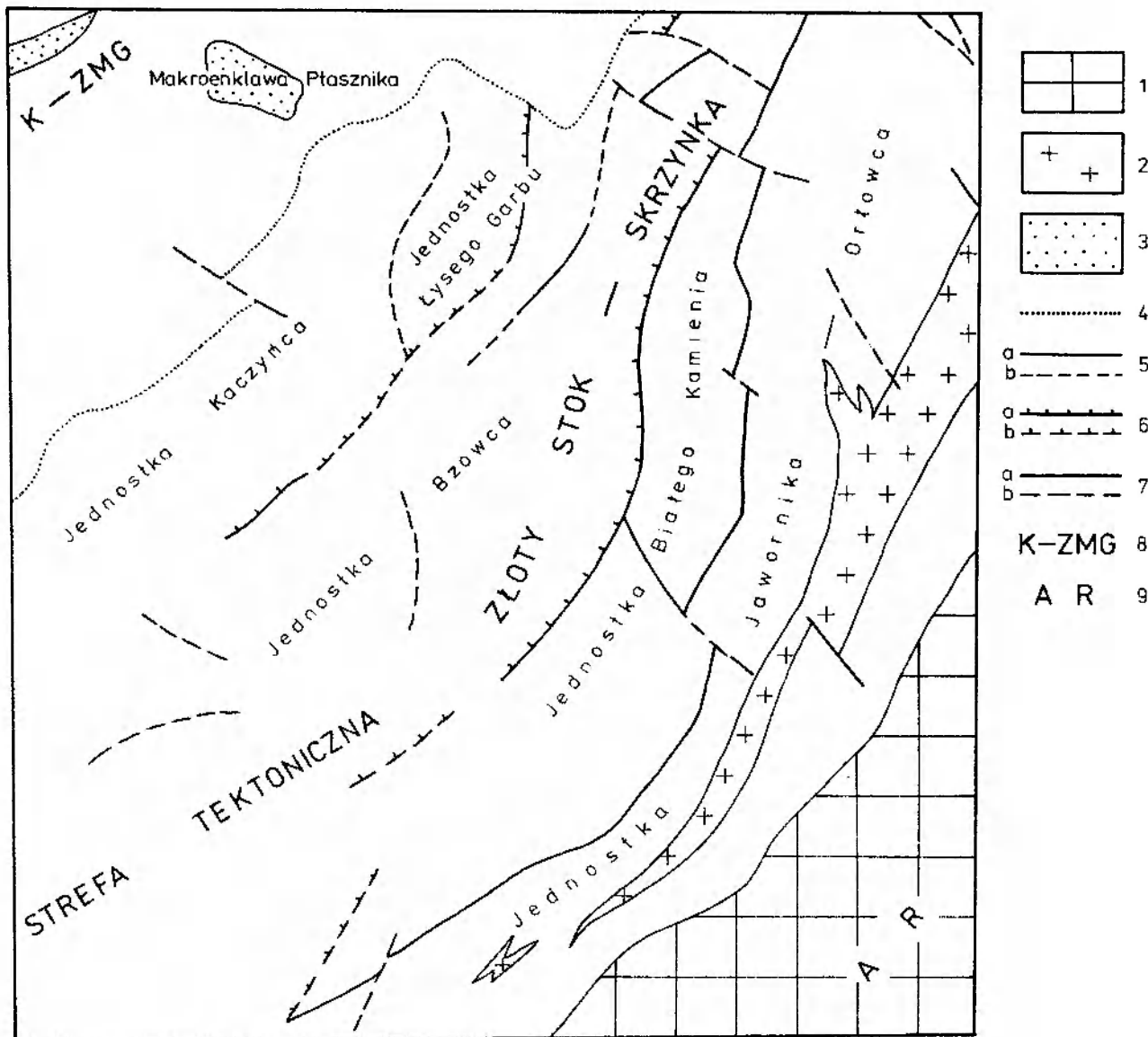
krystalizacyjnego S_2 ; 30 – lineacja L_2 i osie fałdów F_2 ; 31 – gufraż krenulacyjny L_3 ; 32 – poprzeczny system budin L_4 względem L_2 ; 33 – równoległy system budin L_4 względem L_2 ; 34 – równoległy system fałdów F_4 względem L_2 ; 35 – poprzeczny system fałdów F_4 względem L_2 ; 36 – osie fałdów załomowych F_5 ; 37 – miejsca odsłoneń i grup skalnych, do których odnoszą się poszczególne diagramy (półkula dolna)

Fragment of geological map of the Sudetes, sheet Trzebieszowice, scale 1:25 000 (Cwojdzński 1977) with interpretation diagrams of minor structures, generalized from plots in Fig. 4a to r. Explanations to the map: 1-5 – Quaternary deposits; 6 – Tertiary deposits. Upper Carboniferous: 7 – quartz veins, 8 – lamprophyres, 9 – granites, granodiorites and other granitoids, 10 – porphyritic granites and granodiorites, 11 – fine-grained granites of the marginal facies, 12 – Jawornik granodiorites and granites. Paleozoic: 13 – mylonitic gneisses and cataclasites, 14 – mylonitic gneisses and mylonites. Proterozoic to Lower Paleozoic: 15 – Haniak gneisses (laminated, plagioclase-microcline gneisses with cordierite); Gieraltów gneisses (16 – laminated, plagioclase-microcline gneisses, 17 – migmatitic, plagioclase-microcline gneisses); 18 – Śnieżnik gneisses (augen to lenticular, oligoclase-microcline gneisses); Stronie formation (19 – leptynites, 20 – crystalline limestones, 21 – amphibolites, 22 – blastomylonitic schists and biotite gneisses, 23 – mica schists and plagioclase gneisses). Explanations to diagrams: 24 – great circle of S_1 lamination poles' distribution; 25 – mean attitude of S_2 lamination, often coinciding with S_1 ; 26 – axial planes S_2 of F_2 folds; 27 – crenulation cleavage S_3 ; 28 – axial planes S_3 of kink folds F_5 ; 29 – poles to S_2 schistosity; 30 – lineation L_2 and fold axes F_2 ; 31 – crenulation lineation L_3 ; 32 – system of boudins L_4 perpendicular with respect to L_2 ; 33 – system of boudins L_4 parallel to L_2 ; 34 – system of folds F_4 parallel to L_2 ; 35 – system of folds F_4 perpendicular with respect to L_2 ; 36 – axes of kink folds F_5 ; 37 – location of outcrops and groups of crags corresponding to individual diagrams (the lower hemisphere)

Q	1	$g^d Q$	2	$z^f Q p^4$	3	$by Q p^4$	4	$z^f Q p^3$	5	$i/g Tr$	6	$\frac{1}{2} \frac{1}{2} \frac{1}{2}$	7	$\frac{1}{2} \frac{1}{2} \frac{1}{2}$	8	γ	9	γp	10	γd	11								
γ_6	12	$gmyk$	13	gmy	14	gl'	15	gl	16	gm	17	go	18	lp	19	w	20	a	21	t	22								
lt	23	/	24	/	25	/	26	/	27	/	28	x	29	•	30	$\cap$	31	Δ	32	$\blacktriangle$	33	$\circ$	34	$\odot$	35	$\wedge$	36	$\bullet$	37

Fig. 2. Fragment mapy geologicznej Sudetów, ark. Trzebieszowice, 1:25 000 wg Cwojdzńskiego (1977), z naniesionymi diagramami interpretacyjnymi drobnych struktur, sporządzonymi na podstawie diagramów punktowych zamieszczonych na fig. 4a-r. Objaśnienia do mapy: 1-5 – osady czwartorzędowe; 6 – osady trzeciorzędowe. Karbon górny: 7 – żyły kwarcowe, 8 – lamprofry, 9 – granity, granodioryty i inne granitoidy, 10 – granity i granodioryty porfirowe, 11 – granity drobnoziarniste facji brzeźnej, 12 – granodioryty i granity jawornickie. Paleozoik: 13 – gnejsy mylonityczne i kataklazyty, 14 – gnejsy mylonityczne i mylonity. Proterozoik–starszy paleozoik: 15 – gnejsy haniackie (gnejsy laminowane, plagioklazowo-mikroklinalne z kordierytom); gnejsy gierałtowski (16 – gnejsy laminowane, plagioklazowo-mikroklinalne, 17 – gnejsy migmatyczne, plagioklazowo-mikroklinalne); 18 – gnejsy śnieżnickie (gnejsy oczkowo-soczawkowe, oligoklazowo-mikroklinalne); formacja strońska (19 – leptynity, 20 – wapień krystaliczne, 21 – amfibolity, 22 – łupki blastomylonityczne i gnejsy biotytowe, 23 – łupki łuszczkowe i gnejsy plagioklazowe). Objaśnienia do diagramów: 24 – pas walca rozrzutu laminacji S_1 ; 25 – uśrednione położenie laminacji S_2 pokrywającej się często z S_1 ; 26 – powierzchnie osiowe S_2 fałdów F_2 ; 27 – złupkowanie krenulacyjne S_3 ; 28 – powierzchnie osiowe S_3 fałdów załamowych F_3 ; 29 – normalne do złupkowania

Fig. 3. Szkic tektoniczny obszaru objętego badaniami w skali 1:50000 wg Cwojdzńskiego (1979). 1 – antyklinorium gnejsowe; 2 – granitoidy jawornickie; 3 – makroenkławy w obrębie kłodzko-złotostockiego masywu granitoidowego; 4 – kontakt intruzji granitoidów kłodzko-złotostockich z metamorfikami łądecko-śnieżnickim; 5 – granice struktur tektonicznych, *a* – pewne, *b* – przypuszczalne; 6 – granice nasunięć: *a* – pewne, *b* – przypuszczalne; 7 – uskoki i kontakty tektoniczne: *a* – pewne, *b* – przypuszczalne; 8 – kłodzko-złotostocki masyw granitoidowy; 9 – antyklinorium Radochowa

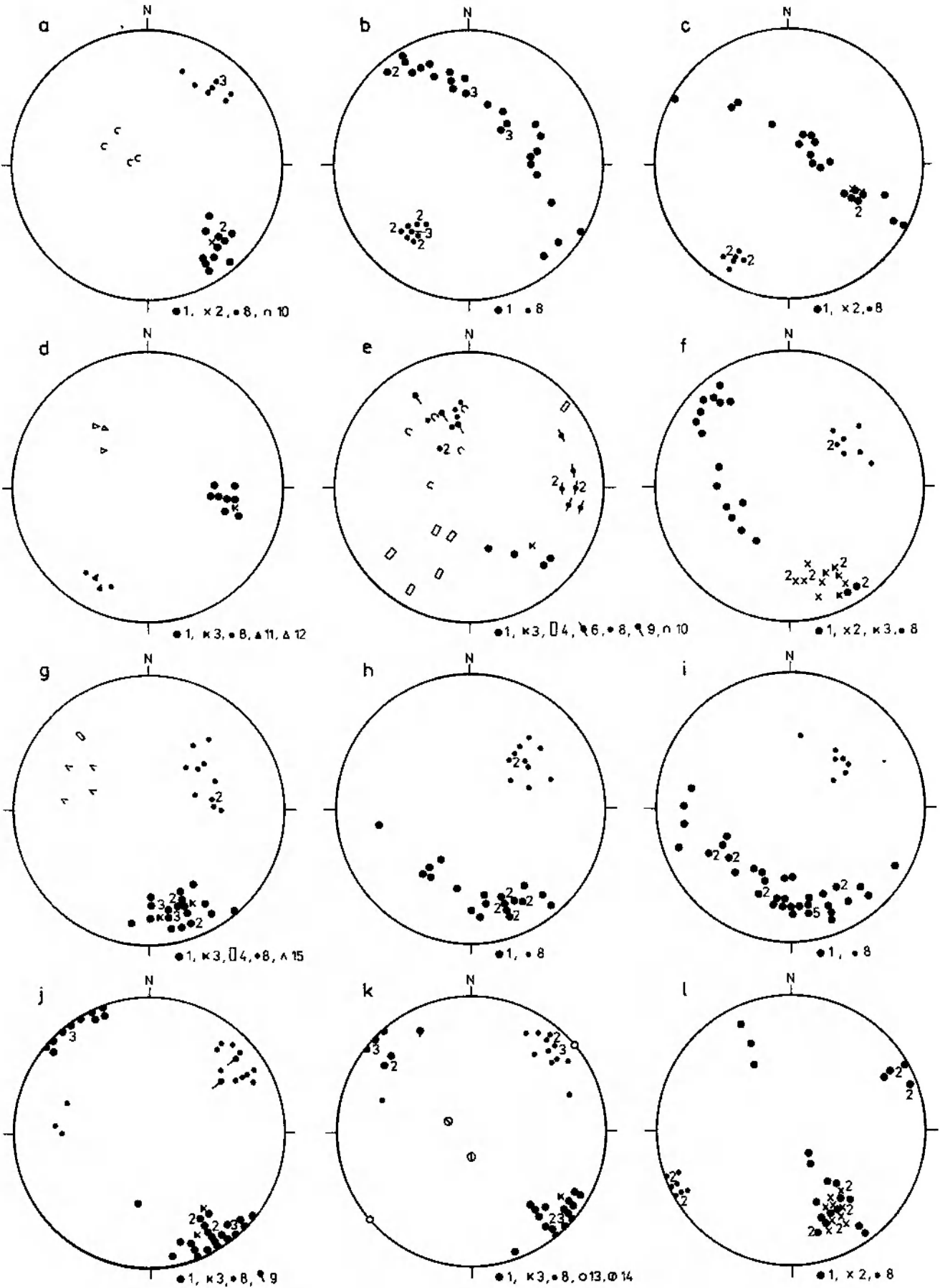
Structural sketch of the study area on the scale of 1:50000, after Cwojdzński (1979). 1 – gneiss anticlinorium; 2 – Jawornik granitoids; 3 – macroenclaves within the Kłodzko-Złoty Stok granitoid massif; 4 – contact of the Kłodzko-Złoty Stok granitoid intrusion with the Łądek-Śnieżnik metamorphics; 5 – boundaries of tectonic structures: *a* – recognized, *b* – supposed; 6 – thrust lines: *a* – recognized, *b* – supposed; 7 – faults and tectonic contacts: *a* – recognized, *b* – supposed; 8 – Kłodzko-Złoty Stok granitoid massif; 9 – Radochów anticlinorium

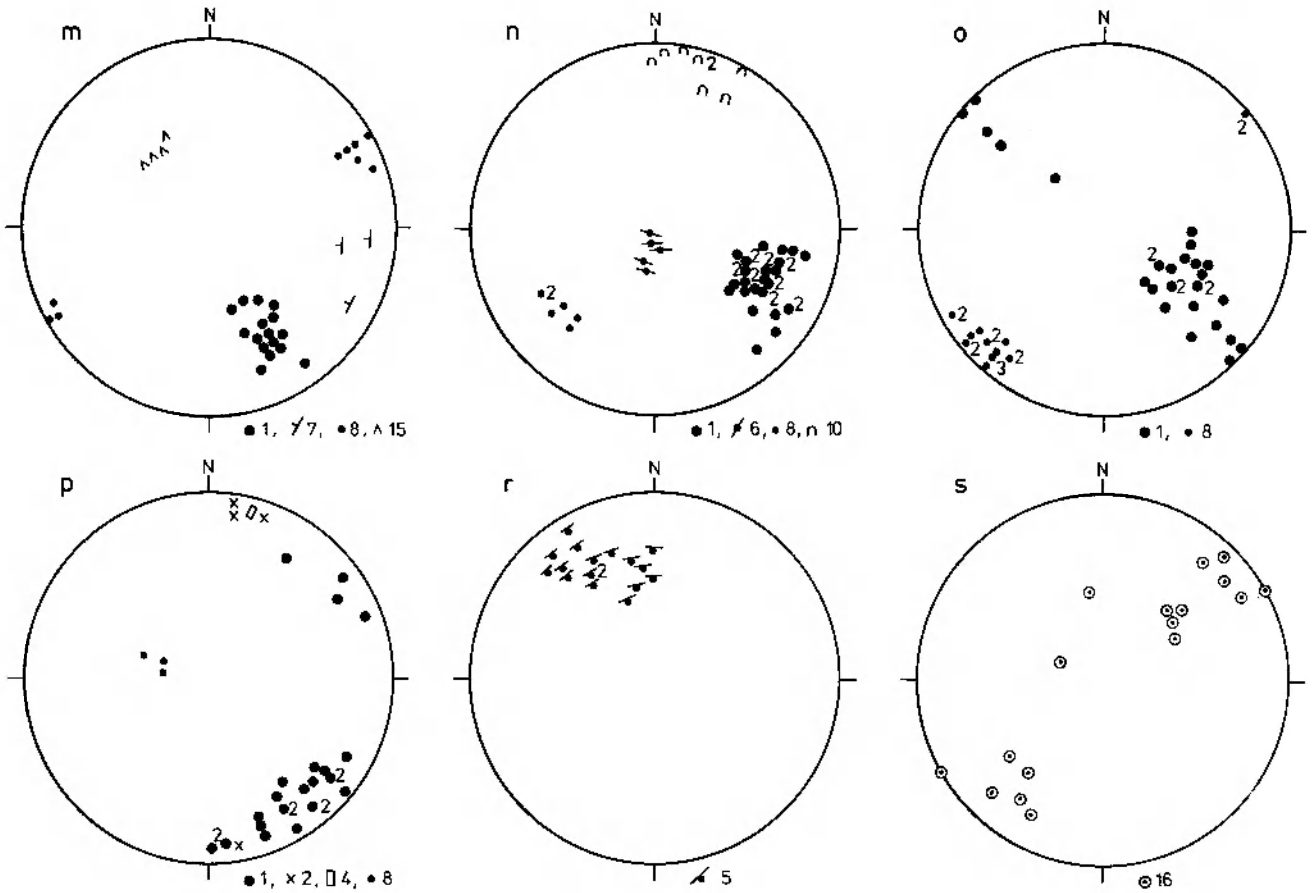
skład różnych jednostek tektonicznych (fig. 3) nasuniętych na siebie, jak twierdzi Cwojdzński (1979), ku SE. Zamieszczone diagramy punktowe (fig. 4a-r) obrazują orientację przestrzenną analizowanych struktur płaskich, liniowych i fałdów, powstałych – jak wynika z obserwacji terenowych – w pięciu nakładających się na siebie etapach deformacji. Uśrednione położenie tych struktur przedstawiłem na diagramach interpreta-

cyjnych zamieszczonych na mapie geologicznej (fig. 2) z podaniem miejsca, do którego się one odnoszą. Diagramy interpretacyjne są oznaczone na mapie takimi samymi cyframi i literami (4a-r) jak diagramy punktowe (fig. 4a-r), na podstawie których je sporządzono.

Do struktur płaskich, powszechnie spotykanych na badanym obszarze, należą: laminacja S_1 oraz złupkowanie krystalizacyjne S_2 przechodzą-

Fig. 4 a-s. Diagramy punktowe mezostuktur w polimetamorfitech strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka. Normalne do: 1 – laminacji i foliacji S_1 , 2 – złupkowania krystalizacyjnego S_2 , 3 – laminacji metamorficznej S_2 , 4 – powierzchni osiowych S_2 fałdów F_2 , 5 – zgnejsowania S_{2+3} , 6 – złupkowania krenulacyjnego S_3 , 7 – powierzchni osiowych S_5 fałdów załomowych F_5 . Struktury liniyjne i fałdy: 8 – lineacja krystalizacyjna i intersekcyjna oraz drobny gufraż L_2 ; 9 – osie fałdów F_2 ; 10 – gufraż gruby L_3 ; 11 – budyny L_4 równoległe do L_2 ; 12 – budyny L_4 prostopadłe do L_2 ; 13 – osie fałdów wielkopromiennych F_4 równoległe do L_2 ; 14 – osie fałdów wielkopromiennych F_4 prostopadłe do L_2 ; 15 – osie fałdów załomowych; 16 – uśredniony przebieg lineacji L_2 i fałdów F_2 wykreślony na podstawie diagramów punktowych zamieszczonych na fig. 4 a-r

Point diagrams of mesoscopic structures in polymetamorphites of the Złoty Stok-Skrzynka structural element. Poles to: 1 – lamination and foliation S_1 , 2 – schistosity S_3 , 3 – metamorphic lamination S_2 , 4 – axial planes S_2 of folds F_2 , 5 – gneissosity S_{2+3} , 6 – crenulation cleavage S_3 , 7 – axial planes S_5 of kink folds F_5 . Linear structures and folds: 8 – recrystallization and intersection lineation and fine crenulations L_2 ; 9 – F_2 fold axes; 10 – coarse crenulations L_3 , 11 – boudins L_4 parallel to L_2 ; 12 – boudins L_4 perpendicular to L_2 ; 13 – axes of open folds F_4 parallel to L_2 ; 14 – axes of open folds F_4 perpendicular to L_2 ; 15 – axes of kink folds; 16 – mean orientation of L_2 lineation and F_2 folds taken from point diagrams in Fig. 4 a-r

ce stopniowo, w odosobnionych przypadkach, w laminację metamorficzną. Starsze struktury płaskie obserwowałem jedynie na powierzchniach zglądów skalnych jako niewyraźne relikty należące być może do S_0^1 .

Zdecydowana większość przebadanych fałdów

i struktur liniyjnych pochodzi z odkształceń laminacji S_1 . Najczęściej są to fałdy mieszane, translacyjno-koncentryczne F_2 . W przegubach dużych struktur fałdowych powstają one głównie jako efekt translacji, a na ich skrzydłach noszą cechy fałdów włączonych, w których jest widoczna przewaga mechanizmu zginania nad translacją.

Zgodnie lub prawie zgodnie z powierzchniami osiowymi omawianych fałdów F_2 rozwija się złupkowanie S_2 o dość zróżnicowanej naturze – od złupkowania spękaniaowego, poprzez krystalizacyjne do laminacji metamorficznej. Lineacja L_2

¹ Cyfry arabskie, poczynając od 0 i 1 do 5 zamieszczone przy symbolach S , L , F , D , są umowne i odnoszą się wyłącznie do sekwencji zjawisk obserwowanych w strefie tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka.

towarzysząca fałdom F_2 jest uzależniona w dużym stopniu od charakteru złupkowania S_2 . Najczęściej nosi ona cechy zmarszczek, lineacji krystalizacyjnej i intersekcyjnej. W orientacji przestrzennej omawianych struktur da się wyróżnić szereg prawidłowości:

- laminacja S_1 układa się w pas walca, w osi którego występuje lineacja L_2 i osie fałdów F_2 (fig. 4b, c, f, g, h, i, l, o, p);

- złupkowanie S_2 zapada generalnie stromo ku NW (fig. 4a, c, d, e, f, g, j, k, l, m, n) z wyjątkiem dwóch przypadków, gdzie zapad skierowany jest również stromo, raz ku SW (fig. 4p) i raz ku SE (fig. 4r);

- lineacja L_2 i osie fałdów F_2 są pozornie tylko nieuporządkowane przestrzennie. Elementy te naniesione na jeden diagram (fig. 4s) dają obraz zbliżony do pasa walca o osi łagodnie zanurzającej się ku SE.

Kolejna generacja drobnych struktur reprezentowana jest przez gufraż L_3 , któremu towarzyszy często złupkowanie krenulacyjne S_3 . Elementy te nie odznaczają się uporządkowaniem przestrzennym. Istnieje podejrzenie, że w wielu przypadkach gufraż L_3 nakłada się zgodnie na gufraż L_2 . Najczęściej znajduje się on w położeniu prawie zgodnym z L_2 lub ukośnym względem L_2 . W jednym tylko przypadku odnotowano prawie prostopadły jego przebieg w stosunku do L_2 (fig. 4a).

Do następnej generacji drobnych struktur należą, jak się wydaje, fałdy wielkopromienne i budiny. Jedne i drugie reprezentowane są przez dwa krzyżujące się systemy, z których jeden przebiega w przybliżeniu równoległe, a drugi prostopadle do lineacji L_2 i fałdów F_2 . Nie da się wykluczyć, że mamy tu do czynienia ze strukturami krzyżowych fałdów F_4 i krzyżowych budin L_4 , które powstały synchronicznie, lecz w różnym polu naprężeń. Można przypuszczać, że krzyżowe budiny L_4 powstały w obszarach elewowanych tektonicznie kopuł, a krzyżowe fałdy F_4 w tworzących się w tym czasie depresjach.

Do struktur najmłodszych, nie licząc odkształceń dysjunktywnych, należą fałdy dachowe i drobne fleksury F_5 o wąskich skłonach fleksuralnych. Stwierdzano je sporadycznie i może dlatego jest trudno zorientować się, czy odznaczają się one przestrzennym uporządkowaniem.

Przedstawiona charakterystyka mezostrukturalna skłania do refleksji: czy rzeczywiście polimetamorfity strefy tektonicznej Złoty Stok—Skrzyńka odznaczają się identycznym co do następstwa i wieku rozwojem mezostruktur, jak seria strońska i występujące w niej gnejsy?

Problem ten postaram się naświetlić z punktu widzenia analizy mezostrukturalnej.

W ubiegłym dziesięcioleciu uwagę moją zwracały między innymi zagadnienia relacji wiekowej: gnejsy gierałtowskie—gnejsy śnieżnickie. W opracowaniach wykonanych dla ING PAN (1981, 1983, 1985) starałem się wykazać istnienie dwóch różnowiekowych odmian skalnych określanych w terenie i opisywanych w literaturze jako gnejsy gierałtowskie. Zjawisko to zaznacza się bardzo czytelnie w gnejsach okolicy Stójkowa k. Łądka Zdroju. Odmiana starsza, migmatyczna, zdeformowana jest tutaj w penetratywne fałdy dysharmonijne i similarne F_2 , a młodsza pojawia się jako różnej wielkości laminy, soczewy i warstwy (fig. 5), przebiegające zgodnie z powierzchniami osiowymi fałdów F_2 , i reprezentowana jest przez średniokrystaliczne gnejsy smugowane. Obserwacje mezostrukturalne (Dumicz 1981, 1983, 1985) sugerują następującą kolejność zjawisk, które doprowadziły do powstania omawianych odmian gnejsów:

- rozwój gnejsów migmatycznych;
- zdeformowanie gnejsów migmatycznych w fałdy F_2 i powstanie złupkowania krystalizacyjnego S_2 zgodnego z przebiegiem powierzchni osiowych fałdów F_2 ;

- strefowe przekształcenia złupkowania krystalizacyjnego S_2 w powierzchnie zgnejsowania S_2+S_3 (rozwój odmian gnejsów typu śnieżnickiego oraz stref mylonitycznych, a także lineacji L_3 miejscami zbliżonej do roddingu);

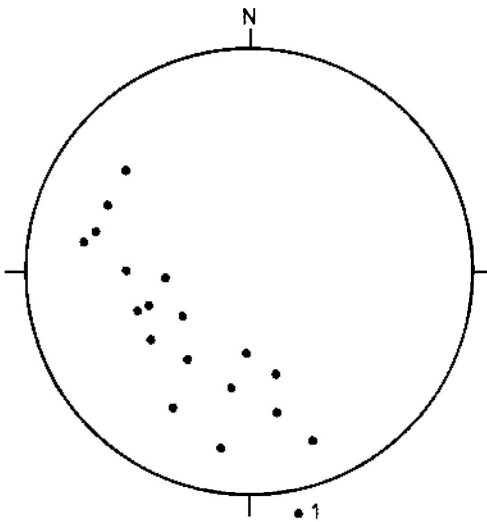
- rekrytalizacja rozwijająca się zwłaszcza w strefach skatakazowanych. W miejscach, gdzie proces ten objął większe obszary, skała nabrała cech smużystej odmiany gnejsów określanych również mianem gierałtowskich o słabo wyrażonej teksturze kierunkowej S_3 . Położenie i wzajemne zależności przestrzenne mezostruktur w gnejsach gierałtowskich starszej i młodszej generacji w S części odsłonięcia w Stójkowie obrazują diagramy punktowe (fig. 6–8) i diagram interpretacyjny (fig. 9), a w jego części N – diagramy punktowe (fig. 10–12) i diagram interpretacyjny (fig. 13).

Z innych obserwacji naświetlających omawiany problem należy wymienić zjawiska charakterystyczne dla czwartego etapu rozwojowego metamorfizmu Łądka—Śnieżnika, które miały miejsce po dynamometamorficznych procesach etapu trzeciego. W materiałach konferencji terenowej (Dumicz 1976) przedstawiłem je w sposób następujący: „W etapie czwartym omawiany tektogen uległ jeszcze raz dość intensywnemu sfałdowaniu, w wyniku

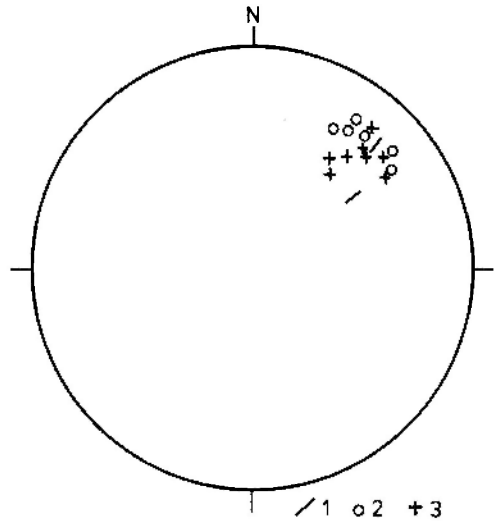
Fig. 5. Fragment odsłonięcia naturalnego gnejsów gierałtowskich w Stojkowie k. Łądka-Zdroju. Widoczne są w nim dwie generacje skał: starsza, przedkataklastyczna o cechach migmatycznej odmiany gnejsów gierałtowskich, zdeformowanych w drobne, reliktoowo zachowane fałdy F_2 i młodsza, pokataklastyczna, smugowana, rozwijająca się strefowo na ogół zgodnie z powierzchniami osiowymi fałdów F_2

Fragment of natural outcrop of Gierałtów gneisses at Stójków near Łądek-Zdrój. Visible are two generations of rocks: the older one, developed prior to cataclasis, showing features of migmatitic variety of Gierałtów gneisses, deformed by small, relict F_2 folds; the younger one is post-cataclastic, flaser gneiss developed zonally, usually following axial planes of F_2 folds

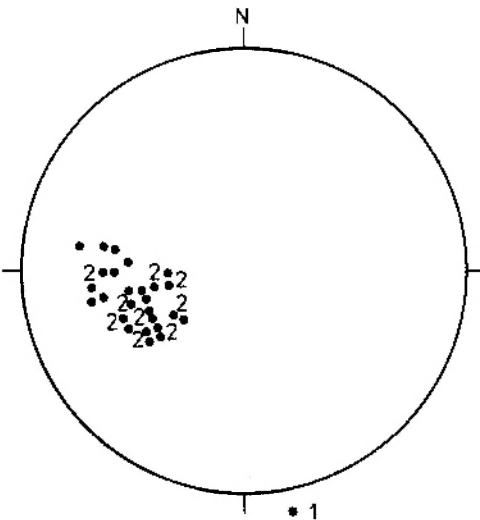
Fig. 6. Diagram punktowy laminacji S_1 w gnejsach gierałtowskich starszych S części odsłonięcia w Stójkowie k. Łądko-Zdroju

Point diagram of S_1 lamination in older Gieraltów gneisses, S part of outcrop at Stójków near Łądek-Zdrój

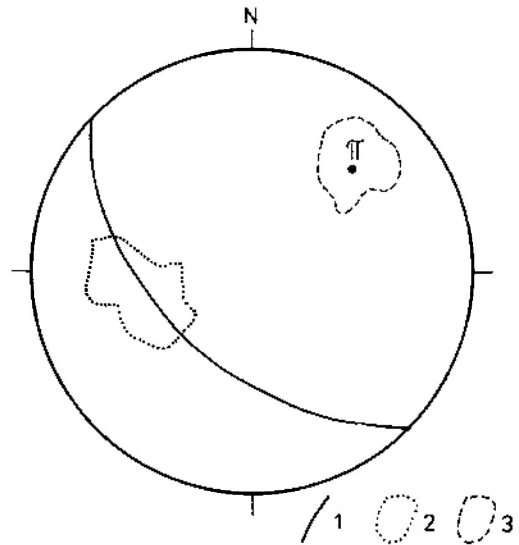
Fig. 8. Diagram punktowy osi fałdów i struktur liniowych w gnejsach S części odsłonięcia w Stójkowie k. Łądko-Zdroju. 1 – osie fałdów F_2 ; 2 – lineacja krenulacyjna i krystalizacyjna $L_3(S_1/S_3)$. Π – oś pasa rozrzutu normalnych do laminacji S_1

Point diagram of fold axes and of linear structures in gneisses, S part of outcrop at Stójków near Łądek-Zdrój. 1 – F_2 fold axes; 2 – L_2 crenulation and recrystallization lineation; 3 – $L_3(S_1/S_3)$ intersection lineation

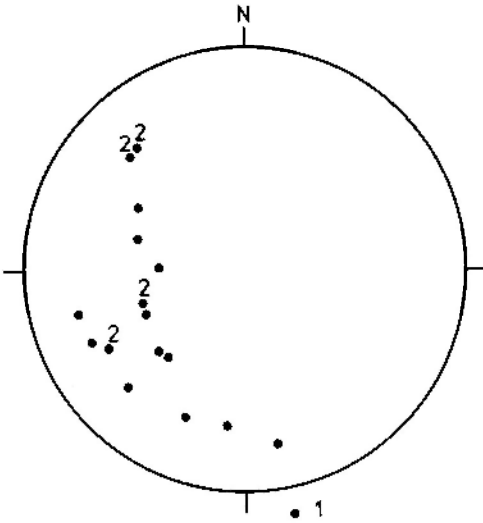
Fig. 7. Diagram punktowy zgnejszowania S_{2+3} w gnejsach typu śnieżnickiego oraz laminacji i smugowania S_3 w gnejsach gierałtowskich młodszych S części odsłonięcia w Stójkowie k. Łądko-Zdroju

Point diagram of gneissosity S_{2+3} in Śnieżnik-type gneisses and of lamination and flaser structures in younger Gieraltów gneisses, S part of outcrop at Stójków near Łądek-Zdrój

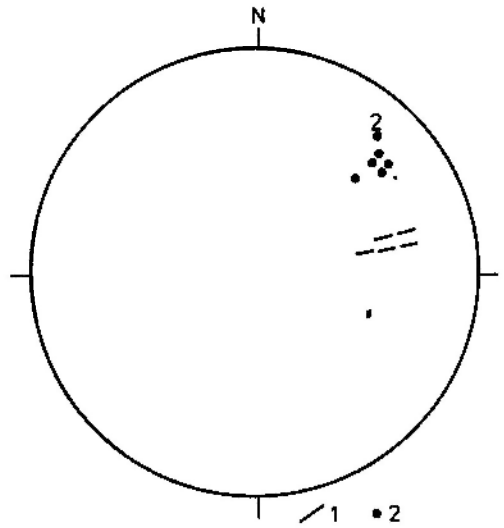
Fig. 9. Diagram interpretacyjny struktur przedstawionych na fig. 6–8. 1 – pas rozrzutu normalnych do laminacji S_1 ; 2 – pole rozrzutu normalnych do zgnejszowania S_{2+3} oraz laminacji i smugowania S_3 ; 3 – pole rozrzutu fałdów F_2 , lineacji krenulacyjnej i krystalizacyjnej L_2 oraz lineacji intersekcyjnej $L_3(S_1/S_3)$. Π – oś pasa rozrzutu normalnych do laminacji S_1

Diagram showing interpretation of structures illustrated in Figs. 6–8. 1 – great circle of distribution of poles to lamination S_1 ; 2 – field of distribution of poles to gneissosity S_{2+3} , to lamination and flaser structures S_3 ; 3 – field of distribution of F_2 fold axes, of crenulation and recrystallization lineation L_2 and intersection lineation $L_3(S_1/S_3)$. Π – axis of great circle distribution of poles to lamination S_1

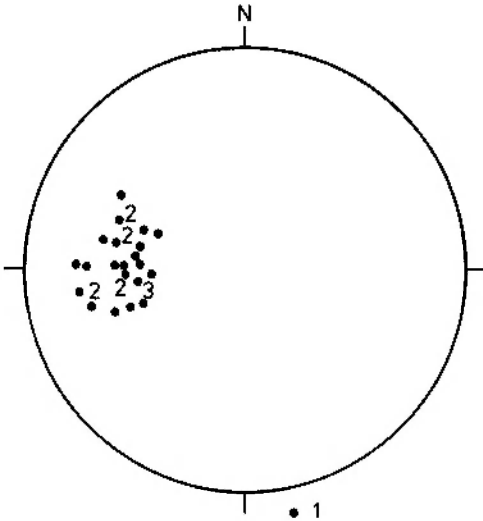
Fig. 10. Diagram punktowy laminacji S_1 w gnejsach gieraltowskich starszych N części odsłonięcia w Stójkowie k. Łądką-Zdroju

Point diagram of S_1 lamination in older Gieraltów gneisses, N part of outcrop at Stójków near Łądek-Zdrój

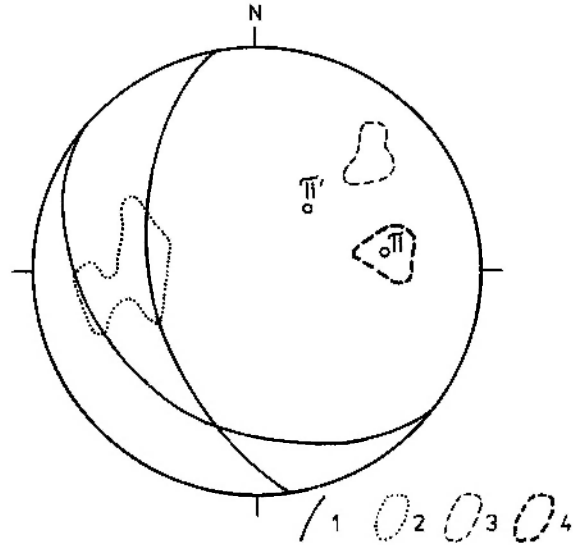
Fig. 12. Diagram punktowy osi fałdów i struktur liniowych w gnejsach N części odsłonięcia w Stójkowie k. Łądką-Zdroju. 1 – osie fałdów F_2 ; 2 – lineacja o charakterze roddingu L_3

Point diagram of fold axes and linear structures in gneisses in N part of outcrop at Stójków near Łądek-Zdrój. 1 – F_2 fold axes; 2 – L_3 rodding-type lineation

Fig. 11. Diagram punktowy zgnejszowania S_{2+3} w gnejsach typu śnieżnickiego oraz laminacji i smugowania S_3 w gnejsach gieraltowskich młodszych N części odsłonięcia w Stójkowie k. Łądką-Zdroju

Point diagram of gneissosity S_{2+3} in Śnieżnik-type gneisses and of lamination and flaser structures S_3 in younger Gieraltów gneisses, N part of outcrop at Stójków near Łądek-Zdrój

Fig. 13. Diagram interpretacyjny struktur przedstawionych na fig. 10–12. 1 – pas rozrzutu normalnych do S_1 ; 2 – pole rozrzutu normalnych do zgnejszowania S_{2+3} ; 3 – pole rozrzutu lineacji o charakterze roddingu L_3 ; 4 – pole rozrzutu osi fałdów F_2 ; II i II' – osie rozrzutu laminacji S_1

Interpretation diagram of structures shown in Figs. 10–12. 1 – great circle of distribution of poles to S_1 ; 2 – field of distribution of poles to gneissosity S_{2+3} ; 3 – field of distribution of rodding-type lineation L_3 ; 4 – field of distribution of F_2 fold axes; II and II' – axes of distribution girdles of poles to lamination S_1

którego powstała większość obserwowanych obecnie dużych form fałdowych wydzielanych na mapach geologicznych jako synkliny i antykliny o dość zróżnicowanym przebiegu osi. Jest to czwarta generacja fałdów F_4 , która zaznaczyła się w mezostrukturach przeważnie fałdami koncentrycznymi, wykazującymi często w swych partiach przegubowych zjawiska lokalnej rekrytalizacji, prowadzącej niekiedy do powstania skał o charakterze migmatytów". Badania późniejsze (Dumicz 1978) potwierdziły, że fałdy F_4 , występujące zwłaszcza w niektórych odmianach gnejsów gieraltowskich, powstały w warunkach dużego uplastycznienia, sprzyjającego dysharmonijnym odkształceniom. Sądząc z morfologii fałdów F_4 stopień uplastycznienia mas skalnych w czwartym etapie deformacji był różny i uwarunkowany, jak się wydaje, w dużej mierze energią cieplną wywołaną mechanicznym miażdżeniem mas skalnych w procesie kataklazy i mylonityzacji w czasie trzeciego etapu rozwojowego.

Dobłą ilustracją przedstawionej interpretacji jest duże odsłonięcie gnejsów śnieżnickich i gieraltowskich położone w Międzygórzu na lewym zboczu doliny Wilczki. Gnejsy gieraltowskie reprezentowane są tutaj przez odmianę średniokrystaliczną, smugowaną, ze słabo widoczną laminacją. Gnejsy śnieżnickie zaś przez odmianę lamino-soczewkowo-oczkową z charakterystycznym dla tych skał zgnejsowaniem. W ich strefie granicznej zaznacza się na małej przestrzeni stopniowe przejście jednych odmian w drugie.

Obserwacje mezostrukturalne (fig. 14–17) wskazują na bardzo zmienne położenie laminacji i smugowania w gnejsach gieraltowskich (fig. 14), wywołane obecnością licznych fałdów o zróżnicowanej morfologii, powstałych w procesie zginania z widocznym udziałem mechanizmu translacji i płynięcia (fig. 18a–d)². Układają się one w dwa prawie prostopadłe względem siebie systemy: NE–SW położony subhoryzontalnie i NW–SE zanurzający się ku SE. Obserwacje terenowe wskazują, że są one równoległe i tworzą jeden typ fałdów krzyżowych.

Zupełnie inny obraz wykształcenia i przebiegu drobnych struktur przedstawiają gnejsy śnieżnickie. Widoczne w nich zgnejsowanie położone jest subhoryzontalnie z przewagą zapadów łagodnie skierowanych ku SW, a struktury liniowe, repre-

² Rysunki zamieszczone na figurze 18 wykonał J. Don podczas odbytej wspólnie ze mną wycieczki geologicznej do Międzygórza.

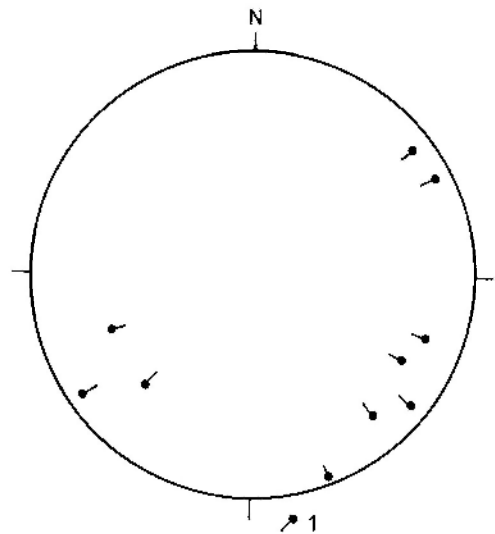

Fig. 14. Diagram laminacji w gnejsach gieraltowskich okolicy Międzygórza. 1 – normalne do smugowania i laminacji S_3 w gnejsach gieraltowskich

Diagram of lamination in Gieraltów gneisses around Międzygórze. 1 – poles to flaser structures and lamination S_3 in Gieraltów gneisses

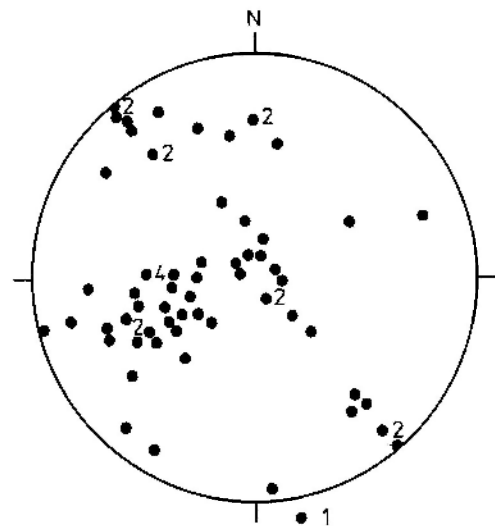

Fig. 15. Diagram osi fałdów w gnejsach gieraltowskich okolicy Międzygórza. 1 – osie fałdów F_4

Diagram of fold axes in Gieraltów gneisses around Międzygórze. 1 – F_4 fold axes

zentowane przez lineację krystalizacyjną i zjawiające się strefowo zmarszczkowania (fig. 18e), zanurzają się ku SSE (fig. 16). Relację przestrzenną mezostruktur w gnejsach gieraltowskich i śnieżnickich przedstawia diagram interpretacyjny na figurze 17, oparty na diagramach punktowych (fig. 14–15). Obserwacje te wskazują jednozna-

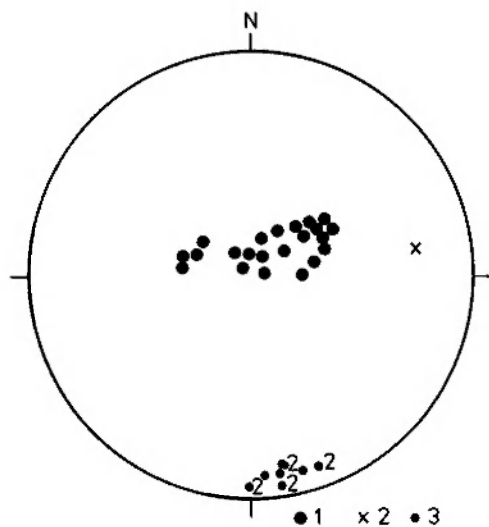

Fig. 16. Diagram mezostruktur w gnejsach śnieżnickich okolicy Międzygórza. Normalne do: 1 – zgnejsowania S_{2+3} , 2 – powierzchni osiowych asymetrycznego gufrażu L_3 . Struktury linijne: 3 – lineacja krystalizacyjna i drobny gufraż (L_3)

Diagram of mesostructures in Śnieżnik gneisses of the vicinity of Międzygórza. Poles to: 1 – gneissosity S_{2+3} , 2 – axial planes of asymmetric crenulations L_3 . Linear structures: 3 – recrystallization lineation and line crenulations (L_3)

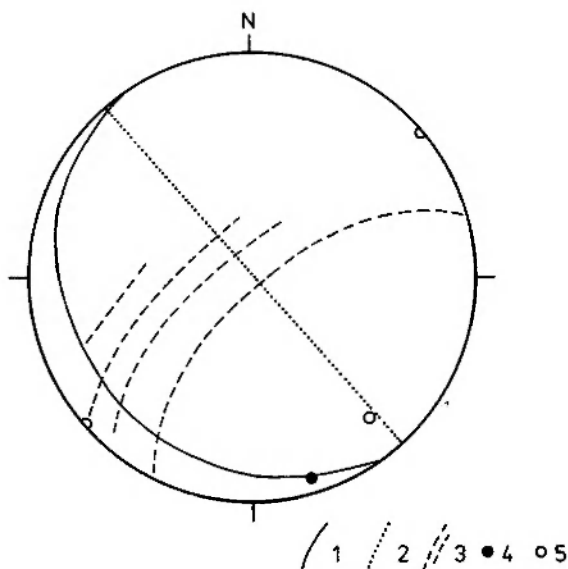

Fig. 17. Diagram interpretacyjny mezostruktur, oparty na diagramach przedstawionych na fig. 14–16. 1 – uśrednione położenie zgnejsowania S_{2+3} w gnejsach śnieżnickich. Rozrzut laminacji i smugowania S_3 w gnejsach gierałtowskich: 2 – w pas walca, 3 – w pas stożka; 4 – lineacja krystalizacyjna i drobny gufraż w gnejsach śnieżnickich; 5 – uśrednione położenie osi krzyżowych fałdów F_4 w przybliżeniu zbieżne z osiami walcowego i stożkowego rozrzutu laminacji i smugowania S_3 w gnejsach gierałtowskich

Interpretation diagram of mesostructures, based on diagrams from Figs. 14 to 16. 1 – mean attitude of gneissosity S_{2+3} in Śnieżnik gneisses. Distribution of lamination and flaser structures S_3 in Gierałtów gneisses: 2 – in a great circle, 3 – in a

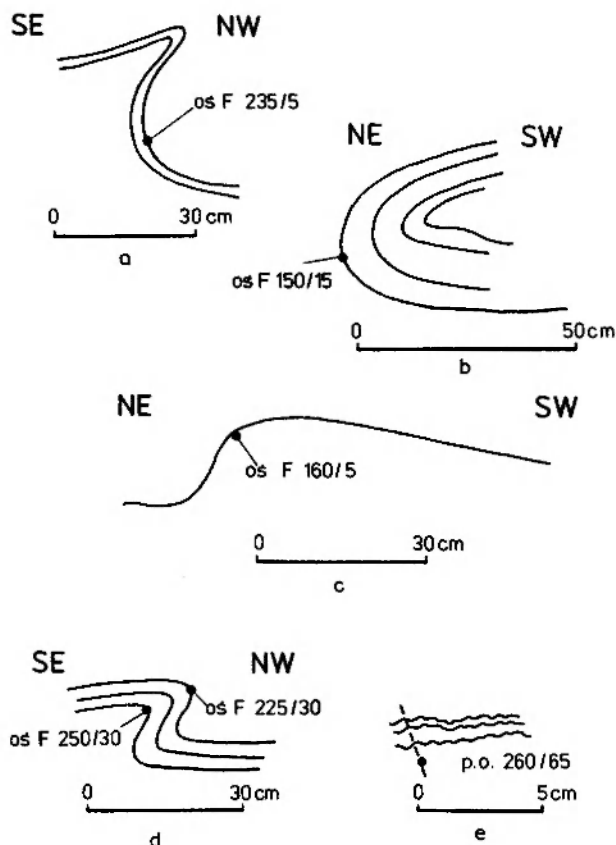

Fig. 18. Przykłady zróżnicowanych morfologicznie fałdów F_4 w gnejsach gierałtowskich (a, b, c, d) i gufraż L_3 w gnejsach śnieżnickich (e)

Examples of morphologically varied F_4 folds in Gierałtów gneisses (a, b, c, d) and crenulation lineation in Śnieżnik gneisses (e)

cznie na zdecydowanie różny styl deformacji w gnejsach śnieżnickich i gierałtowskich, chociaż skały te, jak wskazują badania Smulikowskiego (1957, 1960, 1979), odznaczają się zbliżonym lub identycznym chemizmem i składem mineralnym. Powinny one zatem reagować w podobny sposób na czynniki wywołujące deformacje, jeżeli te przebiegały w zbliżonych warunkach fizykochemicznych. Jeżeli tak się nie dzieje, to w grę wchodzi strefowa ich zmienność, co w omawianym przypadku mogło być wywołane, podobnie jak w gnejsach okolicy Stójkowa, odkształceniami dysjunktywnymi. Zapoczątkowały one proces kataklazy, w ślad za którym nastąpiła rekrytalizacja doprowadzająca do powstania młodszej generacji

small circle; 4 – crystallization lineation and fine crenulation lineation in Śnieżnik gneisses; 5 – mean attitude of axes of F_4 cross-folds, approximately concordant with great and small circle distribution of poles to lamination and flaser structures S_3 in Gierałtów gneisses

gnejsów. Objęte tym procesem strefy reagowały plastycznie na odkształcenia czwartego etapu deformacji D_4 . Z dotychczasowych obserwacji wynika, że przebieg ich jest na ogół zgodny z powierzchniami osiowymi fałdów F_2 i złupkowaniem krystalizacyjnym S_2 , a miąższość bardzo różna: w Stójkowie rzędu decymetrów i metrów, w Międzygórzu – kilkudziesięciu metrów, a w strefie dyslokacyjnej Złoty Stok-Skrzynka – kilkaset i więcej metrów.

Przedstawione obserwacje pozwalają, ażeby opisane w niniejszym artykule najstarsze, pomylonityczne mezostruktury L_2 F_2 S_2 strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka łączyć z czwartym etapem rozwojowym D_4 metamorfizmu Łądko-Śnieżnika, a następne – odpowiednio z młodszymi, tak jak to ilustruje tabela 1.

Przeprowadzona analiza mezostrukturalna zmierzająca do wyjaśnienia sekwencji zjawisk tektonicznych i następstwa formacji gnejsowych omawianych regionów daje podstawę do sformułowania dwu tez:

– mezostruktury metamorfizmu Łądko-Śnieżnika i strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka, aczkolwiek odznaczają się podobną morfologią i podobnym następstwem, należą do dwóch różnych podcyklów rozwojowych tektogenu Ziemi Kłodzkiej:

– w metamorfizmu Łądko-Śnieżnika istnieją,

Tabela 1. Zestawienie i paralelizacja wiekowa mezostruktur tektonicznych metamorfizmu Łądko-Śnieżnika i strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka

Etapy deformacji i procesów metamorficznych	Efekty deformacji i procesów metamorficznych (S – struktury płaskie, F – fałdy, L – lineacje)	
	metamorfizm Łądko-Śnieżnika	strefa tektoniczna Złoty Stok-Skrzynka
D_7		$F_{7(5)}$ *
D_6		$F_{6(4)}$, $L_{6(4)}$
D_5	F_5	$S_{5(3)}$, $L_{5(3)}$
D_4	F_4 , L_4	$S_{4(2)}$, $F_{4(2)}$, $L_{4(2)}$
D_3	S_3 , F_3 , L_3	Zniszczenie efektów deformacji D_1 i D_2 w wyniku kataklazy, mylonityzacji i blastezy, rozwój wstęgowania mylonitycznego i laminacji metamorficznej $S_{3(1)}$
D_2	←—————	S_2 , F_2 , L_2 —————→
D_1	←—————	S_1 , F_1 —————→

* Cyfry arabskie umieszczone w nawiasach mówią o kolejności zjawisk w strefach, w których efekty deformacji D_1 i D_2 uległy całkowitemu zniszczeniu, a najstarszą, widoczną mezoskopowo strukturą jest nowo powstała laminacja metamorficzna bądź wstęgowanie mylonityczne.

obok gnejsów śnieżnickich, dwie różnowiekowe odmiany gnejsów, które w obserwacjach polowych i w literaturze określane są jako gnejsy gierałtowskie.

WIEK

Przyporządkowanie wieku tym procesom jest ułatwione w pewnym stopniu czytelnie wyrażonym na ogół ich następstwem, które daje się odczytać przede wszystkim metodami analizy mezostrukturalnej. Posługując się nimi przedstawiłem przed laty (Dumicz 1976, 1979) próbę ustalenia wieku procesów tektonometamorficznych serii krystalicznych Ziemi Kłodzkiej. Dopuszcza ona wiązanie całości tych procesów z epoką waryscyjską, co uzasadniłem szczegółowo w wyżej cytowanych pracach i dlatego nie będę tutaj powtarzał tej argumentacji. Ograniczę się jedynie do skrótowego przedstawienia jej wyników i do spojrzenia na nie w świetle badań uzupełniających, zawartych w niniejszym artykule.

Fałdowania inicjalne tektogenu Ziemi Kłodzkiej na obszarze metamorfizmu Łądko-Śnieżnika miały prawdopodobnie miejsce, jak starałem się dowieść (1976, 1979), najpóźniej w starowaryscyjskiej epoce fałdowej, być może podczas fałdowań orkadzkich, i przebiegały w dwu bezpośrednio po

sobie następujących etapach. Etap starszy D_1 tektogeniczny odbywał się w polu kompresji tangencjalnej (powstanie fałdów F_1 , rozwój metamorfizmu progresywnego), a młodszy D_2 , orogeniczny, zapoczątkowany został w warunkach ciśnienia zbliżonego do hydrostatycznego, lecz następnie przebiegał w polu kompresji pionowej wywołanej ciężeniem grawitacyjnym nadległych, nieuplastycznionych mas skalnych (blasteza mikroklonowa wiodąca do powstania serii gnejsowych, rozwój fałdów similarnych i dysharmonijnych F_2 oraz złupkowania krystalicznego S_2 zorientowanego na ogół zgodnie z powierzchniami osiowymi fałdów F_2 i zajmującego wówczas położenie zbliżone do horyzontalnego).

Istotną, uzupełniającą obserwacją do przedstawionego rozwoju tekto- i orogenicznego jest rozpoznanie w obrębie gnejsów gierałtowskich dwu różnowiekowych generacji, z których tylko starsza, powszechnie rozwinięta związana jest z etapem D_2 .

Po starszym podcyklu fałdowań waryscyjskich D_1 , D_2 metamorfik Łądko-Śnieżnika w dążności do wyrównania równowagi izostatycznej zajmował coraz wyższe poziomy hipsometryczne, ulegał stopniowej konsolidacji i daleko idącej degradacji, a następnie doszło tutaj do lokalnej subsydencji. Okres ten rejestrują odkryte przez Kaszę (1958, 1964) zlepińce z Kletna wieku górnodońskiego lub dolnokarbońskiego.

Młodszy podcykl fałdowań waryscyjskich nastąpił już po zdeponowaniu zlepińców z Kletna i zaznaczył się również dwoma bardzo intensywnymi etapami deformacji D_3 i D_4 .

Etap starszy D_3 przebiegał, jak to przedstawiłem wcześniej (1976), w polu pary sił działającej w płaszczyźnie pionowej o wektorach skierowanych subhoryzontalnie, tj. mniej więcej równoległe do położenia złupkowania S_2 . Układ ten wywarł zasadniczy wpływ na przebieg dalszych wydarzeń. Doprowadził on przede wszystkim do mechanicznego uruchomienia powierzchniowych nieciągłości fizycznych z poprzedniego etapu deformacji D_2 , tj. wzdłuż złupkowania krystalizacyjnego S_2 . W fazie początkowej doszło tu do przeobrażeń dynamicznych i rozwoju nasunięć z odkłucia. Najintensywniej zaznaczyły się one w strefie tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka. Tam też najlepiej została poznana ich natura dzięki petrologicznym opracowaniom Kozłowskiej-Koch (1971, 1973). Powszechny rozwój kataklazy i mylonitacji, jaki towarzyszył temu procesowi, spowodował, jak już zaznaczyłem wcześniej i jak wynika pośrednio z prac wyżej cytowanej autorki, całkowite zniszczenie i zatarcie wcześniejszych efektów deformacji tektonicznych w łupkowej serii strońskiej i w seriach gnejsowych. Dalsze przeobrażenia, uwarunkowane wzrostem temperatury, doprowadziły do powstania bardzo złożonej grupy skalnej, którą Kozłowska-Koch określa mianem polimetamorfitów i zalicza do niej również gnejsy haniackie wiążąc je słusznie z epoką waryscyjską, z okresem bezpośrednio poprzedzającym górnokarbońską intruzję granitoidów kłodzko-złotostockich.

Podobne zjawiska, lecz na mniejszą skalę, miały również miejsce na obszarze metamorfiku Łądko-Śnieżnika. Świadczą o tym przedstawione wcześniej przykłady ze Stójkowa i Międzygórza, gdzie rozpoznano je metodami analizy mezostrukturalnej.

Kolejny, czwarty etap deformacji D_4 jest w zasadzie kontynuacją etapu D_3 . Odbył się on jednak w całkowicie zmienionych warunkach fizykochemicznych środowiska. Na zmianę ich

miały zasadniczy wpływ dwa zjawiska: (1) strefowy przebieg miażdżenia mechanicznego skał w procesie kataklazy i (2) związany z tym procesem rozwój nasunięć powodujący znaczne spiętrzenie mas skalnych u schyłku trzeciego etapu deformacji D_3 .

Zjawisko pierwsze spowodowało strefowy przyrost temperatury i spadek ciśnienia kierunkowego a drugie – regionalny wzrost temperatury i ciśnienia hydrostatycznego. Doprowadziło to do zmiany i zróżnicowania strefowego warunków fizykochemicznych środowiska skalnego, co wyraziło się strefowym zróżnicowaniem zachodzących w nim procesów metamorficznych i tektonicznych.

Strefy przeobrażone dynamicznie i objęte następnie, jak wykazała Kozłowska-Koch (1971, 1973), metamorfizmem progresywnym reagowały inaczej na odkształcenia tektoniczne czwartego etapu deformacji D_4 niż skały otoczenia nie wciągnięte w ten proces. Pierwsze odznaczały się dużą podatnością na deformacje plastyczne, a powstające w nich powszechnie mezofałdy F_4 rozwijały się ze wstęgowania mylonitycznego i laminacji metamorficznej S_3 . I tak, w gnejsach gierałtowskich młodszych okolicy Międzygórza powstały wówczas fałdy krzyżowe dysharmonijne uformowane z dużym udziałem mechanizmu płynięcia i translacji. W polimetamorfitach strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka natomiast odkształcenia z tego okresu noszą cechy fałdów similarnych i dysharmonijnych, a niekiedy również ciągnionych. Część z nich odznacza się także obecnością złupkowania osiowego S_4 , najczęściej o charakterze krystalizacyjnym. Nic więc dziwnego, że były one dotychczas mylnie identyfikowane z pierwszą lub drugą generacją struktur tektonicznych metamorfiku Łądko-Śnieżnika. W większości skał tego regionu czwarty etap deformacji D_4 zaznaczył się jednak w sposób odmienny niż w strefach dotychczas opisywanych, chociaż był także uwarunkowany w pewnym stopniu efektami deformacji etapu wcześniejszego D_3 , który doprowadził do powszechnego spiętrzenia mas skalnych i nadał strefowo złupkowaniu S_2 charakter dynamicznego zgnejsowania S_{2+3} , co szczególnie dobrze uwidocznilo się w niektórych odmianach gnejsów typu śnieżnickiego. Deformacje D_4 przebiegały tutaj, generalnie rzecz biorąc, w warunkach mniejszego uplastycznienia mas skalnych niż w strefach objętych kataklazą i metamorfizmem progresywnym. Efektem ich są fałdy z reguły koncentryczne, morfologicznie bardzo zróżnicowane od wielko- do średniopromiennych

o obłych i dachowych przegubach. Niektóre z nich wykazują lokalnie w partiach przegubowych zjawisko rekrytalizacji prowadzącej niekiedy do powstania skał o charakterze migmatytów. W miejscach o zróżnicowanej kompetencji przelawiających się skał stwierdzono również budiny związane z tym etapem deformacji (Dumicz 1981). Położenie przestrzenne omawianych struktur jest w niewielkim tylko stopniu uporządkowane, co wynikać może między innymi z tego, że niektóre z nich, zarówno fałdy jak i budiny, są typu krzyżowego.

Omawiany etap deformacji D_4 odznacza się dużą intensywnością, na co zwróciłem uwagę już wcześniej, pisząc, że w jego wyniku powstała większość obserwowanych obecnie dużych form fałdowych wydzielonych na mapach geologicznych jako synkliny i antykliny (Dumicz 1976). Posuw fałdowy warunkujący powstanie fałdów F_4 przebiegał wzdłuż tych samych powierzchni co transport tektoniczny w czasie trzeciego etapu deformacji D_3 , tj. wzdłuż złupkowania S_{2+3} zorientowanego generalnie równoległe do powierzchni osiowych fałdów F_2 , a więc często diagonalnie i poprzecznie względem laminacji S_0 i S_1 . W sumie zjawiska te spowodowały gruntowną przebudowę omawianego tektogenu. Ujmując rzecz ogólnie, polegała ona na podłużnym jego rozczłonkowaniu wzdłuż nasunięć z odkłucia w trzecim akcie deformacji D_3 i na intensywnym sfałdowaniu w czwartym etapie — D_4 .

Powyższe ujęcie zjawisk dobrze koresponduje z wynikami prac Kozłowskiej-Koch (1971, 1973), która wyróżniła w ewolucji polimetamorfitów strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka trzy fazy, tj. kataklazy i mylonityzacji starszej, blastazy oraz kataklazy młodszej. Dwie pierwsze spośród nich odpowiadałyby interwałowi przeobrażeń trzeciego i czwartego etapu deformacji (D_3 , D_4), a trzecia miałyby miejsce znacznie później, już po kolejnej konsolidacji przebudowanego tektogenu.

Dolny zasięg czasowy omawianych etapów D_3 i D_4 organiczają deformowane przez nie zlepienie z Kletna, określane według Kaszy (1958, 1964) jako górnodewońskie lub dolnokarbońskie, a górny — górnokarbońskie intruzje, które przecinają efekty tych deformacji (Dumicz 1976).

Powyższe spostrzeżenia i wyniki badań, jakie uzyskałem ostatnio w strefie tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka, sugerują jednoczesność procesów tektonometamorficznych, które uwarunkowały powstanie tej strefy, z deformacjami struktury bardzkiej³. W regionie tym, a ściślej w jego wschodniej części Wojciechowska (1975) wyróżni-

ła cztery preintruzywne (w stosunku do granitoidów kłodzko-złotostockich) generacje fałdów F_1 – F_4 . Przynależność wiekowa skał, w jakich one występują, nie jest do końca wyjaśniona. Według Bederkego (1927, 1929) i Finckha *et al.* (1942) przeważają tu utwory staropaleozoiczne. Oberc (1953, 1957a, 1972) natomiast uważa, że w tej części struktury bardzkiej zdecydowanie dominują skały dolnokarbońskie, a sporadycznie tylko w partiach osiowych antykliny występują utwory staropaleozoiczne, co uwidocznili także na mapach geologicznych załączonych do cytowanych wyżej prac. Jeśli zawierzmy nowszym badaniom Oberca, to wyróżnione przez Wojciechowską cztery generacje fałdów F_1 – F_4 są charakterystyczne dla wszystkich skał paleozoicznych tego regionu, nie wyłączając dolnokarbońskich. Zatem najstarsza z wymienionych generacja fałdów F_1 mogła powstać najwcześniej podczas fazy sudeckiej, co pośrednio wynika również z badań Haydukiewicz (1979, 1981) i Porębskiej (1980) wskazujących na możliwość ciągłości sedymentacji w basenie bardzkim, trwającej od ordowiku do karbonu dolnego włącznie. Oberc (1957, 1957b, 1972) przypisuje fazie sudeckiej wyjątkowe znaczenie w ukształtowaniu struktury bardzkiej i wiąże z nią najintensywniejsze deformacje utworów tego regionu. Zaznaczyły się one, jego zdaniem, powszechnym rozwojem makrofałdów najczęściej obalonych i leżących, łusek i nasunięć. Znajdujemy więc tutaj podobny obraz stylu i skali odkształceń, jak w trzecim etapie deformacji D_3 w metamorfiku Łądka-Śnieżnika i w strefie tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka. Można zatem przypuszczać z dużym prawdopodobieństwem, że i w tym przypadku mamy do czynienia z fazą sudecką; dotychczas wiązałem trzeci etap deformacji D_3 tych regionów z fazą późnobretonską lub sudecką (Dumicz 1976, 1979). Bliskość położenia, a być może nawet bezpośrednia styczność struktury bardzkiej i strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka w okresie poprzedzającym intruzję granitoidów kłodzko-złotostockich, jest dodatkowym i ważnym argumentem przemawiającym na rzecz przedstawionej interpretacji.

Przytoczone wcześniej obserwacje wskazują, że czwarty etap deformacji D_4 rozwijał się w następstwie procesów wywołanych w czasie etapu

³ Pierwsze próby paralelizacji mezostruktur metamorfiku Łądka-Śnieżnika (w tym również strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka), metamorfiku kłodzkiego i struktury bardzkiej podjęła Wojciechowska (1975). Wyniki jej badań przedstawiłem na pierwszych stronach niniejszego artykułu.

trzeciego D_3 , co sugeruje z kolei bliski związek czasowy tych zjawisk w metamorfiku Łądko-Śnieżnika i w strefie tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka. A jak przedstawia się ten problem w strukturze bardzkiej? Oberc (1957, 1957b, 1972) wyróżnia tutaj dwie główne fazy fałdowań, a mianowicie wspomnianą już fazę sudecką i przebudowującą jej formy fazę asturyjską. Obie te fazy określa mianem fałdowań ramowych. Nie podważając słuszności przedstawionej interpretacji można spojrzeć również na to zagadnienie jak na proces ciągły, wiążąc poprzeczne sfałdowania struktur wieku sudeckiego z efektem bocznego niedoboru przestrzeni i z dostosowaniem się wtórnych fałdów poprzecznych do ram ograniczających obszar deformowanego zbiornika. Czy proces ten trwał aż do fazy asturyjskiej? Być może, zwłaszcza że ostatnie badania Chorowskiej *et al.* (1986) i Grocholskiego (1986), wskazują, iż rozpoczął się on nieco później, a mianowicie fałdowaniami kruszcogórskimi w dolnym namurze A. W każdym razie mielibyśmy tutaj również

dwa zjawiska przyczynowo ze sobą sprzężone, podobnie jak w przypadku trzeciego i czwartego etapu deformacji (D_3 , D_4) w metamorfiku Łądko-Śnieżnika i strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka. Jest to kolejna przesłanka wskazująca na związek czasowy tych etapów (D_3 i D_4) z głównymi fałdowaniami struktury bardzkiej.

Interpretacja ta znajduje również uzasadnienia w procesach geologicznych, jakie miały miejsce w tym czasie na obszarze Sudetów Wschodnich i ich północnym przedpolu. Jedne z intensywniejszych fałdowań przypadają tutaj bowiem na fazę asturyjską, dobrze udokumentowaną w basenie morawsko-śląskim (Unrug, Dembowski 1971). Nie brak jednak głosów sugerujących, że zachodnia część tego basenu uległa wstępnej metamorfozie i intensywnemu sfałdowaniu już w fazie sudeckiej i kruszcogórskiej (Miszewski 1977) niezależnie od obecności niekwestionowanych fałdowań bretońskich, z którymi związane jest nasunięcie ramzowskie.

WNIOSKI I UOGÓLNIENIA

Przedstawione spostrzeżenia skłaniają do następujących wniosków i uogólnień:

1. Stwierdzone duże analogie wykształcenia i sekwencji powstawania mezostruktur, należących do dwóch różnych podcykli rozwojowych omawianego tektogenu, wskazują, że został on objęty po okresie konsolidacji strefowo zaznaczającym się wzrostem temperatury oraz ciśnienia kierunkowego i hydrostatycznego.

2. Proces ten miał miejsce zapewne w fazie sudeckiej lub kruszcogórskiej. Wynikiem tego procesu jest rozwój nasunięć oraz powstanie polimetamorfitów, w tym również tzw. gnejsów haniackich w strefie tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka i gnejsów gieraltowskich młodszych (nazwa robocza) w metamorfiku Łądko-Śnieżnika.

3. Obecne cięcia erozyjne odsłania różne poziomy hipsometryczne uformowanych w tym okresie jednostek tektonicznych. W strukturze bardzkiej rozwijały się one praktycznie bez udziału procesów metamorficznych; w basenie morawsko-śląskim udział tych procesów zaznaczył się w stopniu charakterystycznym dla facji epi, w metamorfiku Łądko-Śnieżnika, a w szczególności w strefie tektonicznej Złoty Stok-Skrzynka, jak wykazała Kozłowska-Koch (1973), serie krystaliczne

uległy tu jednocześnie deformacji i wysokotemperaturowemu metamorfizmowi regionalnemu, co spowodowało w niższych partiach skorupy ziemskiej uruchomienie zdolnej do intruzji magmy granitoidowej masywu kłodzko-złotostockiego.

4. Styl odkształceń i skala przeobrażeń metamorficznych omawianych regionów w młodszym podcyklu waryscyjskim (D_3 , D_4) przypomina w dużym stopniu procesy, jakie rozegrały się w Sudetach Wschodnich, a w szczególności w ich partii granicznej z Sudetami Zachodnimi, tj. w strefie nasunięcia ramzowskiego, któremu przypisuje się jednak wiek bretoński. Być może mamy tutaj do czynienia z migrującą od faz bretońskich do fazy sudeckiej falą deformacji tektonicznych, wywołaną podsuwaniem się ku W serii skalnych Sudetów Wschodnich pod nasuwające się na nie ku E serie Sudetów Zachodnich wzdłuż nasunięcia ramzowskiego. Było ono zapewne główną, lecz nie jedyną powierzchnią transportu tektonicznego w tym czasie. Czy zjawisko to można wiązać z procesem subdukcji? Odpowiedź twierdząca na to pytanie zabrzmiałaby śmiało, ale potraktowana jednocześnie jako koncepcja robocza może spełnić pozytywną rolę w przyszłych badaniach niezależnie od ich wyników potwierdzających czy też obalających tak postawioną tezę.

Opracowanie powyższe zostało wykonane w ramach Centralnego Programu Badań Podstawowych 03.04. Zasadnicze jego tezy zreferowałem na posiedzeniu sesji poświęconej historii ruchów tektonicznych na ziemiach polskich zorganizowanej we Wrocławiu w dniach 17–18 listopada 1986 r. przez Komisję Tektoniki Komitetu Nauk Geologicznych PAN, Instytut Geologiczny – Oddział Dolnośląski i Instytut Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

LITERATURA

- BEDERKE E., 1927: Zum Gebirgsbau der mittleren Sudeten. *Geol. Rdsch.*, Bd. 18.
- 1929: Die varistische Tektonik der mittleren Sudeten. *Fortschr. Geol. Päléont.*, 23.
- BELLIÈRE J., 1971: Mylonites, blastomylonites et domaines polymetamorphiques. *Ann. de la Soc. Géol. de Belgique*, t. 94.
- BURCHART J., 1958: O granitoidach jawornickich Sudetów Wschodnich. On the Jawornik Granitoids (Eastern Sudeten). *Arch. Miner.*, t. 22, z. 2.
- CHOROWSKA M., MILEWICZ J., RADLICZ K., 1986: Wstępne wyniki otworu wiertniczego Zdanów IG-1. *Prz. Geol.*, nr 10.
- CWOJDZIŃSKI S., 1976: *Szczegółowa mapa geologiczna Sudetów, ark. Złoty Stok, 1:25 000*. Wyd. Geol., Warszawa.
- 1977: *Szczegółowa mapa geologiczna Sudetów, ark. Trzebiezowice, 1:25 000*. Wyd. Geol., Warszawa.
- 1979: *Objaśnienia do szczegółowej mapy geologicznej Sudetów, ark. Trzebiezowice, 1:25 000*. Wyd. Geol., Warszawa.
- DON J., 1964: Góry Złote i Krowiarki jako elementy składowe metamorfizmu Śnieżnika. The Złote and Krowiarki Mts. as structural elements of the Śnieżnik metamorphic massif. *Geol. Sudetica*, vol. 1.
- 1976: Kakiryty Gór Złotych i ich stosunek do granitoidów kłodzko-złotostockich, [w:] *Problem wieku deformacji serii zmetamorfizowanych Ziemi Kłodzkiej*. Materiały konferencji terenowej, Międzyzlesie 11–12.09.1976. Wyd. Uniw. Wrocław, Wrocław.
- DUMICZ M., 1976: Próba wyjaśnienia tektogenety serii zmetamorfizowanych Ziemi Kłodzkiej. *Ibid.*
- 1978: Fałdy koaksjalne o różnych cechach morfologicznych. Wykonanie analizy strukturalnej i poznanie tektogenety metamorfizmu Śnieżnika, [w:] *Zbadanie petrogenety i tektogenety wybranych obszarów metamorficznych Dolnego Śląska*. PAN MR-I, 6A I. 42. Arch. ING PAN, Warszawa.
- 1979: Tectonogenesis of the metamorphosed series of the Kłodzko District: a tentative explanation. Próba wyjaśnienia tektogenety serii zmetamorfizowanych Ziemi Kłodzkiej. *Geol. Sudetica*, vol. 14, z. 2.
- 1981: Rozwój serii skalnych w rejonie Łącka Zdr. w świetle analizy mezostrukturalnej, [w:] *Zbadanie tektogenety krystaliniku Ziemi Kłodzkiej*. PAN MR-I, zad. 9, 3.4. Arch. ING PAN, Warszawa.
- 1983: Wybrane obserwacje mezostrukturalne krystaliniku masywu Śnieżnika w okolicy Młynowca, Suszycy i Łącka Zdr. *Ibid.*
- 1985: Następstwo serii skalnych metamorfizmu masywu Śnieżnika w świetle analizy mezostrukturalnej. *Ibid.*
- FINCKH L., FISCHER G., 1938: *Geologische Karte von Preussen und benachbarten deutschen Ländern, Blatt Reichenstein*. Berlin.
- FINCKH L., MEISTER E., FISCHER G., BEDERKE E., 1942: *Erläuterungen zu dem Blättern Glatz, Königshain, Reichenstein, Landeck. Geologische Karte 1:25 000*. Preuss. Geol. Landesamt., Berlin.
- GROCHOLSKI A., 1986: Relikty skorupy oceanicznej w waryscyjskiej strukturze Sudetów, [w:] *Historia ruchów tektonicznych na ziemiach polskich. Cykl kaledońsko-waryscyjski*. Wyd. Uniw. Wrocław, Wrocław.
- HAYDUKIEWICZ J., 1979: Stratigraphy of the Zdanów series in the northern part of the Bardo unit on the basis of conodonts. Stratygrafia serii zdanowskiej w północnej części struktury bardzkiej na podstawie konodontów. *Geol. Sudetica*, vol. 14, nr 2.
- 1981: Pelagiczne twory turneju w południowo-zachodniej części Gór Bardzkich. Turnaisian pelagic rocks in southwestern part at the Góry Bardzkie. *Ibid.*, vol. 16, nr 1.
- KASZA L., 1958: Zagadnienie pometamorficznych zlepieńców krystaliniku Łącka-Snieżnika, [w:] *Materiały do konferencji terenowej na metamorfiku kłodzkim*. Międzygórze 17–22.06.1958. Pracownia Sudecka Zakładu Nauk Geologicznych PAN, Wrocław.
- 1964: Budowa geologiczna górnego dorzecza Białej Łądeckiej. Geology of the upper basin of Biała Łądecka stream. *Geol. Sudetica*, vol. 1.
- KOZŁOWSKA-KOCH K., 1971: The “Haniak Gneisses” near Złoty Stok in the Sudetes. *Bull. Acad. Pol. Sc. Ser. Sc. de la Terre*, vol. 19, no. 4.
- 1973: Polimetamorfity strefy tektonicznej Złoty Stok-Skrzyńka w Sudetach. Polymetamorphites of the Złoty Stok-Skrzyńka Dislocation Zone. *Geol. Sudetica*, vol. 8.
- MISZEWSKI K., 1977: Drobne struktury tektoniczne i następstwa deformacji w warstwach andelskohorskich (południowo-wschodnia część bloku przedsudeckiego). Small scale tectonic structures and sequence of deformations in the Andelska Hora Beds (south-eastern part of the Fore-Sudetic Block). *Ibid.*, vol. 12, nr 2.
- OBERC J., 1953: Problematyka geologiczna Gór Bardzkich. *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, t. 21, z. 4.
- 1957a: Zagadnienie geologii metamorfizmu zachodniej części Gór Białskich i obniżenia Stronia Śląskiego. *Przewodnik 30 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, Wrocław.
- 1957b: *Region Gór Bardzkich (Sudety)*. Wyd. Geol. Warszawa.
- 1972: *Budowa geologiczna Polski. Tektonika, część 2: Sudety i obszary przyległe*. Wyd. Geol., Warszawa.
- PORĘBSKA E., 1980: Stratygrafia, litologia i sedymentacja ordowiku (?), syluru i dewonu dolnego Gór Bardzkich, [w:] *Rozwój struktury bardzkiej w świetle nowych badań stratygraficznych, sedymentologicznych i tektonicznych*. Materiały Konferencji Terenowej. Srebrna Góra 20–21.09.1980. Wyd. Uniw. Wrocław, Wrocław.
- SMULIKOWSKI K., 1957: Formacje krystaliczne grupy górskiej Śnieżnika Kłodzkiego. *Przewodnik 30 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, Wrocław.
- 1960: Evolution of the granite-gneisses in the Śnieżnik Mountains, East Sudetes. *Raport of the International Geological Congress, 21 Session, Norden, Part 14*.
- 1967: Eklogity Gór Śnieżnickich w Sudetach. *Eclogites of*

- the Śnieżnik Mts. in the Sudetes. *Geol. Sudetica*, vol. 3.
- 1976: Ultramafic rocks from the vicinity of Złoty Stok (Lower Silesia). *Bull. Acad. Sc. Sér. Sc. de la Terre*, vol. 24, nr 3-4, s. 244-251.
  - 1979: Ewolucja polimetamorficzna krystaliniku Śnieżnika Kłodzkiego i Gór Złotych w Sudetach. Polimetamorphic evolution of the crystalline complex of Śnieżnik and Góry Złote Mts in the Sudetes. *Geol. Sudetica*, vol. 14, nr 1.
- TEISSEYRE H., 1957: Rozwój budowy geologicznej w rejonie Łądka i Śnieżnika Kłodzkiego. *Przewodnik 30 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geologicznego*, Wrocław.
- 1968: Serie metamorficzne Sudetów. Uwagi o następstwie i wieku deformacji oraz metodach badawczych. On the stratigraphy and structural evolution of the metamorphic series in the Sudetes. *Geol. Sudetica*, vol. 4.
- UNRUG R., DEMBOWSKI Z., 1971: Rozwój diastroficzno-sedymentacyjny basenu morawsko-śląskiego. *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, t. 41, z. 1.
- WOJCIECHOWSKA I., 1975: Tektonika kłodzko-złotostockiego masywu granitoidowego i jego osłony w świetle badań mezostrukturalnych. Tectonics of the Kłodzko-Złoty Stok granitoids massif and its country rocks in the light of mesostructural investigations. *Geol. Sudetica*, vol. 10, nr 2.
- 1976: Następstwo deformacji w polimetamorfitych okolicy Złotego Stoku, [w:] *Problem wieku deformacji serii zmetamorfizowanych Ziemi Kłodzkiej*. Materiały konferencji terenowej. Międzyzlesie 11-12.09.1976. Wyd. Uniw. Wrocław., Wrocław.

ZŁOTY STOK-SKRZYŃKA STRUCTURAL ELEMENT IN THE LIGHT OF MESOSTRUCTURAL ANALYSIS OF ŁĄDEK-ŚNIEŻNIK METAMORPHIC TERRAIN

Marian DUMICZ

Institute of Geological Sciences, University of Wrocław,
ul. Cybulskiego 30, 50-205 Wrocław, Poland

Summary

ABSTRACT: A mesostructural study has been performed in the southern part of the Złoty Stok-Skrzyńka structural element and the obtained results discussed in reference to the geological development of the Łądek-Śnieżnik metamorphic terrain and of the Bardo structure. The results of the investigations allowed two basic conclusions to be arrived at:

– the mesostructures of the Łądek-Śnieżnik terrain and of the Złoty Stok-Skrzyńka element, although similar to one another in respect of their morphology and succession, were produced in two different developmental subcycles of the Kłodzko District tectogene;

– the Łądek-Śnieżnik metamorphic terrain contains, apart from the Śnieżnik gneisses, two gneiss varieties differing in the age of formation, called the Gierałtów gneisses in the field work and in literature. The older variety is associated with the older, while the younger with the younger developmental subcycle of this tectogene.

Next, the age of both subcycles has been discussed and the associated tectonometamorphic processes described. The earlier subcycle has been tentatively ascribed to the Early Variscan folding epoch and the two deformation events recognized in this subcycle were termed tectogenic D_1 and orogenic D_2 events. Much more attention has been paid to the later subcycle because of the dominant role it played in the structural development of the discussed areas. This subcycle was also found to comprise two deformation events D_3 and D_4 , which were tentatively correlated with the main folding events in the Bardo structure, the latter events being ascribed to the Sudetic and/or Erzgebirge as well as to the Asturian phases respectively. The Asturian deformations are known both from the Bardo structure and from the Moravian-Silesian basin.

INTRODUCTION

The first detailed geological map of the northern part of the Złoty Stok-Skrzyńka structural element was made by Finckh and Fischer (1938) and Finckh *et al.* (1942). From among the Polish authors whose work significantly improved our knowledge on the geology of this element, it is Burchart (1958), Don (1964), Kozłowska-Koch (1973), Wojciechowska (1975, 1976) and Cwojdzński (1976, 1977, 1979) that should be recalled here.

Burchart (1958) gave detailed petrological characteristics of the Jawornik granitoids and explained their origin as due to granitization of blastomylonitic rocks from the Złoty Stok-Skrzyńka structural element.

According to Don (1964), the Haniak gneisses, considered by Finckh *et al.* (1942) blastomylonitically reworked Gierałtów and Śnieżnik gneisses, are temporal and genetical equivalent of the Gierałtów gneisses, being associated with the Caledonian epoch.

A careful petrographical study of rocks of the zone under discussion has been performed by Kozłowska-Koch (1973). She termed these rocks polymetamorphites and presented a model of their complex tectonometamorphic evolution including the explanation for the Haniak gneisses of Finckh *et al.*

(1942). According to Kozłowska-Koch's opinion these gneisses formed during the Variscan epoch due to a complex process of cataclasis and mylonitization which affected both the Stronie series as well as the Gierałtów and Śnieżnik gneisses.

Wojciechowska (1975) made the first detailed mesostructural analysis of rocks of the Kłodzko-Złoty Stok granitoid massif and of the nearby part of its envelope. This envelope pertains to three different structural units: the Łądek-Śnieżnik metamorphic terrain (amphibolite facies), Kłodzko metamorphic terrain (greenschist facies) and Bardo structure (only slightly affected by incipient metamorphism in its S and SW parts). The results of Wojciechowska have shown that all the parts of the granitoid massif envelope (including the Złoty Stok-Skrzyńka structural element) revealed identical pre-intrusive deformations, expressed in four successive fold generations F_1 to F_4 .

Cwojdzński presented the first Polish detailed geological map at the scale of 1:25 000 composed of sheet Złoty Stok (1976) and that of Trzebieszowice (1977), which almost completely covered the area of the Złoty Stok-Skrzyńka structural element.

SEQUENCE OF STRUCTURES

The mesostructural investigations were made in the southern part of the Złoty Stok-Skrzyńka structural element, in the area located between Skrzyńka and Orłowiec (Figs. 2 and 3).

Taken into account were blastomylonitic schists (Figs. 4a to i), leptinites (Figs. 4j to o), amphibolites (Fig. 4p) and Haniak gneisses (Fig. 4r), which belonged to various structural units

(Fig. 3) and were thrust upon one another in the SW direction (Cwojdzinski 1979). The point diagrams in Figure 4a to o present spatial orientation of the analysed planar, linear and fold structures, which developed, as evidenced by field interrelationships, in five deformation events. The mean orientation of these structures is shown in interpretation diagrams drawn on the geological map (Fig. 2). The interpretation diagrams are labelled with the same numbers and letters (4a to r) as the point diagrams (Fig. 4a to r) on the basis of which these interpretation diagrams were drawn.

An overwhelming majority of the examined folds and linear structures is defined by distortion of S_1 lamination¹. There are several rules which govern their spatial orientation:

– S_2 lamination in structural plots is distributed along great circles whose axes are occupied by L_2 lineation and F_2 fold axes (Figs. 4b, c, f, g, h, i, l, o, p);

– S_2 schistosity usually dips steeply towards the NW (Figs. 4a, c, d, e, f, g, j, k, l, m, n), except for two cases with steep dips to the SW (Fig. 4p) and to the SE (Fig. 4r);

– L_2 lineation and F_2 fold axes only apparently show no evidence of regular spatial orientation. When plotted together (Fig. 4e), they approximately follow a great circle with an axis gently plunging to the SE.

The next generation of minor structures corresponds to L_3 crenulation lineation, often accompanied by crenulation cleavage S_3 , F_4 open folds and boudins L_4 , and chevron and monoclinical folds F_5 .

The above structural characteristics leads to a question: do actually the polymetamorphites of the Złoty Stok–Skrzynka element contain minor structures of the same age and succession as the Stronie series and the gneissic bodies within it? Below an attempt is made to discuss this problem from the point of view of mesostructural analysis.

For about ten years I have paid close attention among others to the problem of mutual age relations between the Gierałtów and Śnieżnik gneisses. In the projects made for the Institute of Geological Sciences, Polish Academy of Sciences (Dumicz 1981, 1983, 1985) I attempted to demonstrate the existence of two gneiss varieties of different ages described in the field and in literature under a common name of Gierałtów gneisses. This duality of the Gierałtów gneisses is particularly clear in outcrops at Stójków (near Łądek Zdrój). The older, migmatitic gneisses contain there penetratively developed disharmonic and similar F_2 folds, while the younger medium-grained flaser gneisses are represented by laminae, lenses and layers of various sizes (Fig. 5), parallel to the axial surfaces of F_2 folds. Mesostructural observations (Dumicz 1981, 1983, 1985) suggest the following sequence of events which resulted in the formation of the gneisses under discussion:

- formation of the migmatitic gneisses;
- F_2 folding of the migmatitic gneisses, growth of S_2 schistosity parallel to the F_2 axial planes;
- zonal transformation of S_2 schistosity into gneissosity planes S_2+S_3 (formation of the Śnieżnik-type gneiss varieties, of mylonitic zones and of L_3 lineation, in places morphologically close to rodding);
- postdeformational recrystallization operating in particular in the zones of cataclasis. At places where this process

¹ Arabic numerals, from 0 and 1 to 5, placed as indexes to symbols S , L , F and D are conventional and apply only to the phenomena from the Złoty Stok–Skrzynka structural element.

affected the whole volume of rock, it became flaser gneiss sometimes termed “Gierałtów gneisses with weakly developed gneissosity”. The orientation and mutual spatial relations between mesoscopic structures in the younger and older varieties of the Gierałtów gneisses from the outcrop in Stójków are shown in point diagrams (Figs. 6–8) and the interpretation diagram (Fig. 9), and in its N part – the point diagrams (Figs. 10–12) as well as the interpretation diagram from Figure 13.

The other facts which may show light on the problem being discussed are phenomena characteristic of the fourth developmental stage of the Łądek–Śnieżnik metamorphic terrane, which took place after the dynamometamorphic events of the third stage. The morphological features of F_4 folds evidence that the ductility of rock during the fourth deformation event was variable and presumably conditioned mostly by thermal energy produced by the processes of cataclasis and mylonitization of the third event.

A good illustration of the proposed concept is available in an outcrop at Międzygórze, in which there occurs a gradual transition of the Śnieżnik into the Gierałtów gneisses.

The mesostructural data (Figs. 14 to 17) show to very variable attitude of the lamination and flaser structures in the Gierałtów gneisses (Fig. 14), caused by numerous folds of various morphology. These folds were produced by buckling with a share of translation and flow mechanisms (Fig. 18a–d)². The folds comprise two systems of trends almost perpendicu-

Table 1. Correlation of mesoscopic tectonic structures in the Łądek–Śnieżnik metamorphic terrane and the Złoty Stok–Skrzynka structural element

Deformation and metamorphic events	Effects of deformation and of metamorphic processes (S – planar structures, F – folds, L – lineations)	
	Łądek–Śnieżnik metamorphic terrain	Złoty Stok–Skrzynka structural element
D_7		$F_{7(5)}$ *
D_6		$F_{6(4)}$, $L_{6(4)}$
D_5	F_5	$S_{5(3)}$, $L_{5(3)}$
D_4	F_4 , L_4	$S_{4(2)}$, $F_{4(2)}$, $L_{4(2)}$
D_3	S_3 , F_3 , L_3	Obliteration of D_1 and D_2 effects due to cataclasis, mylonitization and blastesis, formation of mylonitic banding and metamorphic lamination $S_{3(1)}$
D_2	←—————	S_2 , F_2 , L_2^1 —————→
D_1	←—————	S_1 , F_1 —————→

* Arabic numerals in brackets indicate the succession of phenomena in the zones in which the effects of D_1 and D_2 deformations have been completely obliterated, and where the oldest mesoscopically visible structure is newly formed metamorphic lamination or mylonitic banding.

² Line drawings in Figure 18 were made by J. Don during our excursion to Międzygórze.

lar with respect to each other: NE-SW trending and subhorizontally plunging as well as NW-SE trending and SE plunging folds. Field observations evidence their simultaneous formation as cross-folds.

Entirely different image of the development and attitude of minor structures is represented by the Śnieżnik gneisses. The gneissosity planes are oriented subhorizontally in them and in most cases dip gently to the SW, while the linear structures represented by recrystallization lineation and zonally developed crenulation lineation (Fig. 18e) plunge towards the SSE (Fig. 16). The spatial relations of mesostructures in the Śnieżnik and Gieraltów gneisses are shown in the interpretation diagram of Figure 17 based in turn on point diagrams from Figures 14 to 16. The deformational style is strongly different in the Śnieżnik and Gieraltów gneisses, although both these gneiss varieties are of the same or very similar chemistry and mineral composition (Smulikowski 1957, 1960, 1967). Hence they should respond in the same way to the deformation-driving factors, providing the deformation took place in similar physico-chemical conditions. This was not the case and therefore the zonal variability is invoked for, perhaps associated, as in the gneisses of the Stójków area, with thrusting. The latter may have led to the cataclasis followed by recrystallization which resulted in the formation of the younger gneiss generation. The zones affected by these processes responded plastically to the deformations of the D_4 event. The hitherto made observations seem to show that the

attitude of these zones is parallel to the axial planes of the F_2 folds and to the schistosity S_2 . Variable is the thickness of the zones: in Stójków being of the order of decimetres and a few metres, in Międzygórze — of several tens of metres, in the Złoty Stok-Skrzyńka element — of a few to several hundred metres.

The discussed observations allow the oldest postmylonitic L_2 , F_2 and S_2 mesostructures of the Złoty Stok-Skrzyńka element to be correlated with the fourth developmental stage D_4 of the Łądek-Snieżnik metamorphic terrain, and the younger structures

— with the subsequent structure generations, respectively, of the Łądek-Snieżnik area, as shown in Table 1.

The performed mesostructural analysis aimed at an explanation of the sequence of the tectonic phenomena and of the succession of the gneiss formations constitutes a basis for the two following conclusions:

— the mesostructures of the Łądek-Snieżnik metamorphic terrane and of the Złoty Stok-Skrzyńka structural element, although displaying a similar morphology and succession, formed in two different development subcycles of the Kłodzko District tectogene;

— in the Łądek-Snieżnik metamorphic terrain there exist, apart from the Śnieżnik gneisses, two varieties of gneisses of different age, termed together the Gieraltów gneisses in the field work and in the literature.

AGE

Years ago I attempted (Dumicz 1976, 1979) the timing of tectonometamorphic processes operating in the crystalline complexes of the Kłodzko District, basing on the methods of mesostructural analysis. I assumed that all these processes operated during the Variscan epoch and justified this opinion in detail in the above quoted papers. Here I confine myself to a brief repetition of the main arguments which stem from this analysis and to review its results in the light of the complementary investigations reported in this paper.

The initial folding of the Kłodzko District tectogene in the area of the Łądek-Snieżnik presumably took place not later than during the Old Variscan epoch (perhaps during the Orkney phase) and proceeded in two directly connected pulses (Dumicz 1976, 1979). The older, tectogenic D_1 event took place in a tangential compression stress field (formation of F_1 folds, progressive metamorphism), while the younger, orogenic event commenced in conditions of quasi-hydrostatic stress, subsequently transformed into vertical compression field, dominated by the overburden of the overlying rigid rock (microcline blastesis leading to the development of the Gieraltów and Śnieżnik gneisses, similar and disharmonic folding F_2 , formation of S_2 schistosity usually following the axial planes of the F_2 folds and thus oriented almost horizontally).

A significant, complementary observation here presented is the recognition of two generations of the Gieraltów gneisses of different ages. The older, most common generation is thus associated with the D_2 event.

The younger cycle of Variscan folding took place already after the deposition of the Kletno Conglomerate and was characterized by two intense deformation events D_3 and D_4 .

The D_3 event proceeded, as described earlier (Dumicz

1976), in a regime defined by a couple of forces acting in a vertical plane. The vectors of forces were oriented subhorizontally, that is almost parallel to the schistosity S_2 .

The successive D_4 event was in general a continuation of the D_3 . It took place, however, in entirely different environmental conditions in respect of its physico-chemistry. This change in the conditions was mostly due to (1) zonal mechanical crushing of rocks in the processes of cataclasis and (2) the associated thrusting leading to a considerable piling up of rock sequences involved at the turn of the D_3 event.

The first phenomenon resulted in a zonal increase in temperature and hydrostatic pressure. These led to the change and zonal differentiation of physico-chemical conditions of the rock medium being deformed. The latter was recorded in the products of the metamorphic and tectonic processes that operated at that time.

The reported results which I obtained recently in the Złoty Stok-Skrzyńka element suggest that the tectonometamorphic processes decisive for the development of this element should be temporally correlated with the deformation of the Bardo structure³, ascribed to the Sudetic and Asturian folding phases by Oberc (1957, 1957b, 1972).

³ The first attempts to correlate mesostructures of the Łądek-Snieżnik metamorphic terrain (including Złoty Stok-Skrzyńka element), of the Kłodzko metamorphic terrane and of the Bardo structure were undertaken by Wojciechowska (1975). I discussed her results on the first pages of the present paper.

CONCLUSIONS AND IMPLICATIONS

The discussed results suggest the following conclusions and generalizations:

1. Close analogies have been determined in the development and succession of minor structures coming from two different subcycles of the tectogene development. It follows that the tectogene, after a period of consolidation, was affected by zonally operating tectonometamorphic processes associated with a considerable increase in temperature and the deviatoric as well as hydrostatic stresses.

2. This regeneration took place in the Sudetic and/or Erzgebirge phase and resulted in thrusting and the formation of polymetamorphites, including the Haniak gneisses of the Złoty Stok-Skrzynka element and the younger Gieraltów gneisses (tentative name) in the Łądek-Śnieżnik metamorphic terrane.

3. The present erosional dissection reveals various hypsometric levels of the tectonic units formed at that time: in the Bardo structure they were practically untouched by metamorphic processes; in the Moravian-Silesian basin there occurred some epimetamorphic phenomena, while in the Łądek-Śnieżnik terrane – and in particular in the Złoty Stok-Skrzynka element – the crystalline complexes underwent both deformation and high-temperature regional metamorphism (Kozłowska-Koch 1973) in deep levels of the crust, which led to mobilization of granitoid magma of the Kłodzko-Złoty Stok massif.

4. The deformational style and range of metamorphic changes of the discussed rock complexes during the younger Variscan subcycle (D_3 and D_4) resemble to a considerable degree the processes which took place in the East Sudetes, in particular in the border zone with the West Sudetes, that is in the zone of Ramzova thrust. The age of the latter structure is considered as Breton. Perhaps we have to do here with a migrating, from the Breton to the Sudetic phase, wave of tectonic deformation resulting from westward underthrusting of the East Sudetes rock complexes beneath those of the West Sudetes being thrust eastward on the Ramzova thrust. The latter thrust was perhaps the main but not the only zone of the tectonic transport at that time. Can this phenomenon be termed subduction? An affirmative answer for this question would perhaps be rather bold, but considered as a working hypothesis could play a positive role in the future investigations irrespective of their results: confirming either denying such a thesis.

The present work has been sponsored from funds of the Central Programme of Basic Research 03.04. The essential points of the paper were presented on workshop on the history of tectonic movements in Poland, held in Wrocław on 17 to 18th November 1986, under the auspices of the Tectonic Commission of the Committee of the Geological Sciences, Polish Academy of Sciences, Geological Institute – Lower Silesia Branch and the Institute of Geological Sciences, University of Wrocław.

Translated by Paweł Aleksandrowski